

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**« ΟΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΓΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙ
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΣ»**

*Ο Αη Γιάννης, σταυροδρόμι της ιστορίας.
Ίσως είναι ο μόνος που θα μπορούσε να διηγηθεί την ιστορία αυτού του τόπου.*

**Σπουδαστής: Κατσαβριάς Αναστάσιος
Επιβλέπων Καθηγητής: Μπιτσάνη Ευγενία**

Λαμία 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	
1.1. Οι δημογραφικές εξελίξεις σε περιφερειακό επίπεδο.....	σελ. 4
1.2. η προοπτική του πληθυσμού μέχρι το 2020.....	σελ. 5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΕΡΗΜΩΣΗΣ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΓΚΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.....	σελ. 7
2.1. Υπογεννητικότητα.....	σελ. 7
2.2. Θνησιμότητα.....	σελ. 8
2.3. Γήρανση.....	σελ. 9
2.4. Μετανάστευση.....	σελ. 10
2.4.1. Εξωτερική Μετανάστευση.....	σελ. 10
2.4.2. Εσωτερική Μετανάστευση – Αστικοποίηση.....	σελ. 10
2.5. Οι λόγοι της ερήμωσης του γυναικείου πληθυσμού.....	σελ. 11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΕΝΑΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΓΚΩΝ...σελ. 13	
3.1. Μελέτη για την αξιοποίηση των ορεινών όγκων της Στερεάς Ελλάδας.....	σελ. 13
3.2. Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Στερεάς Ελλάδας.....	σελ. 40
3.3. Πλαίσια και προϋποθέσεις τουριστικής και ενδογενούς ανάπτυξης των ορεινών περιοχών.....	σελ. 41
3.4. Ειδικές μορφές τουρισμού που σχετίζονται με τον ορεινό τουρισμό.....	σελ. 44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	σελ. 46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ...σελ. 49	
5.1. Δημογραφικά στοιχεία.....	σελ. 49
5.2. Ηλικιακή διάρθρωση.....	σελ. 50
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	σελ. 53
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	σελ. 54
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ. 60
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	σελ. 62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ. 63

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα προβλήματα που επικρατεί στον ορεινό όγκο της χώρας μας, και ίσως το μεγαλύτερο, είναι το φαινόμενο της εγκατάλειψης των περιοχών αυτών από τους νέους και κυρίως από τις γυναίκες.

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να αναδείξει τις τάσεις του φαινομένου αυτού δημογραφικά σε ένα μεγάλο χρονικό φάσμα, να αναδείξει τους λόγους για τους οποίους οι ορεινές περιοχές εγκαταλείπονται, τα προβλήματα που υπάρχουν σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο και τέλος να δείξει τα σενάρια και τις προϋποθέσεις ανάπτυξης των ορεινών αυτών περιοχών για την αύξηση του εισοδήματος και την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων.

Μέσα από το συγκεκριμένο παράδειγμα στον δήμο Αγίου Γεωργίου Τυμφρηστού του Νομού Φθιώτιδας και από την έρευνά μου στην συγκεκριμένη περιοχή θα δούμε θα δούμε τα προβλήματα της περιοχής μελέτης και θα βγάλουμε συμπεράσματα για τις δυνατότητες αξιοποίησης που έχει η περιοχή ώστε με την ανάπτυξή της σε όλα τα επίπεδα να μπορέσει να δημιουργήσει τις υποδομές και να αυξήσει το τοπικό εισόδημα με στόχο την συγκράτηση του ενεργού πληθυσμού στην περιοχή.

Η εργασία διαρθρώνεται από τέσσερα μέρη ως εξής: Στο πρώτο μέρος που περιλαμβάνει τα κεφάλαια 1 και 2, αναφέρονται οι δημογραφικές τάσεις της χώρας, η προοπτική του πληθυσμού ως το 2020 καθώς και οι λόγοι για τους οποίους ο ορεινός όγκος της χώρας εγκαταλείπεται.

Στο δεύτερο μέρος που αποτελείται από το κεφάλαιο 3 αναφέρονται τα σενάρια ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της Στερεάς Ελλάδα.

Στο τρίτο μέρος που περιλαμβάνει τα κεφάλαια 4 και 5 θα δούμε την φυσιογνωμία της περιοχής μελέτης και το κοινωνικό – οικονομικό προφίλ της.

Τέλος στο τέταρτο μέρος θα δούμε την έρευνα που έγινε στην περιοχή μελέτης με τα αποτελέσματά της, τα γενικά συμπεράσματα και τις προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1.1 ΟΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Ιστορικά, οι δημογραφικές εξελίξεις στην Ελλάδα είχαν διαφορετικά χαρακτηριστικά από περίοδο σε περίοδο. Έχουν καταγραφεί 5 φάσεις δημογραφικής μετάβασης.

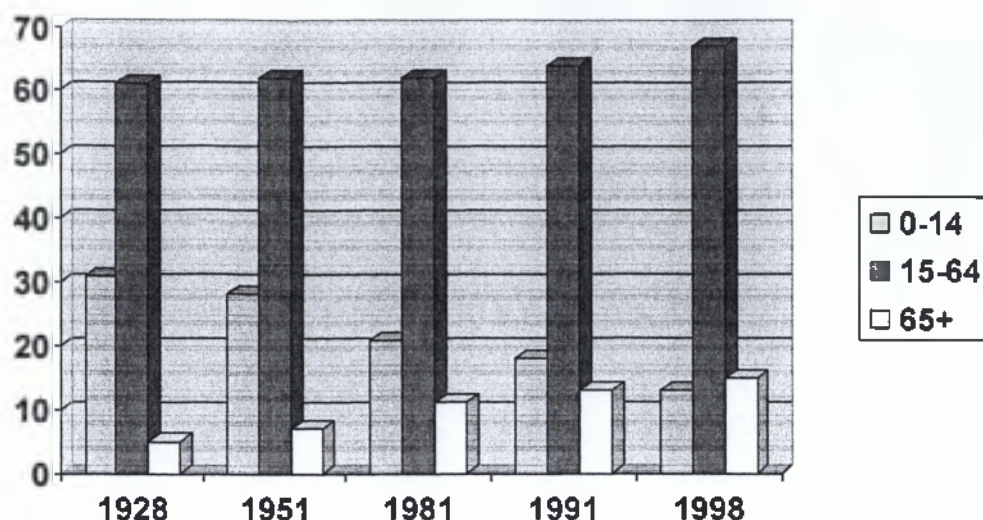
Η 1^η φάση χαρακτηρίζεται από υψηλή θνησιμότητα και γονιμότητα, η 2^η από μείωση της θνησιμότητας και υψηλή γεννητικότητα, η 3^η και η 4^η από μείωση της γεννητικότητας και της θνησιμότητας και φτάνουμε στην 5^η φάση, την οποία και διανύουμε, όπου το ποσοστό της θνησιμότητας συναντά το ποσοστό της γεννητικότητας. (Κοτζαμάνης Β., 1999, σελ. 103)

Ο πληθυσμός της χώρας μας το 1991 ήταν 10.259.900 και στην απογραφή του 2001 έφτασε μόλις σε 10.964.000 άτομα, ενώ ελάχιστη αναμένεται η αύξηση μέχρι το 2020 λόγω της χαμηλής γονιμότητας και θνησιμότητας που χαρακτηρίζει τον πληθυσμό μας.

Ηδη το 1998 για πρώτη φορά ο αριθμός των θανάτων ήταν μεγαλύτερος από αυτόν των γεννήσεων κατά 1700 άτομα, ενώ κάθε χρόνο έχουμε κατά μέσο όρο 2500 με 3000 παραπάνω θανάτους από τις γεννήσεις.

Το 1998 το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού ήταν 15,6% έναντι 19,3% το 1991, το ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ήταν 67,7% έναντι 67,1% το 1991, ενώ το ποσοστό του γεροντικού πληθυσμού ήταν 16,7% το 1998 έναντι 13,7% το 1991. Παρατηρούμε λοιπόν και με αριθμούς την σταδιακή μείωση του νεανικού πληθυσμού και αύξηση του γεροντικού. Η μεταβολή αυτή φαίνεται σε ένα μεγάλο χρονικό φάσμα από το 1928 έως και το 1998 στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 1: Ηλικιακή κατανομή πληθυσμού για τα έτη 1928 -1998

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Σε ότι αφορά την κατανομή του πληθυσμού, σε περιφερειακό επίπεδο, αναφορικά το μεγαλύτερο ποσοστό του γεροντικού πληθυσμού παρουσιάζεται στα Ιόνια νησιά, με περίπου 20% από το σύνολο του γεροντικού πληθυσμού στην Ελλάδα, ενώ το μικρότερο παρουσιάζεται στην Θράκη με 12,9% και στην Περιφέρεια Πρωτευούσης με ποσοστό 13,3%.

Αντίστοιχα, το μεγαλύτερο ποσοστό του νεανικού πληθυσμού παρουσιάζεται στην Κρήτη με 20%, ενώ το μικρότερο στην Περιφέρεια Πρωτευούσης με 17,7%.

Θα μπορούσε λοιπόν, να συμπεράνει κανείς, πως η Περιφέρεια Πρωτευούσης έχοντας από τα μικρότερα ποσοστά σε γεροντικό και νεανικό πληθυσμό, είναι η περιοχή που τραβά το μεγαλύτερο αριθμό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

1.2 Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2020

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, εκτιμάται ότι ο πληθυσμός της χώρας μας θα αυξηθεί ελάχιστα έως το 2020.

Το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού από το 15,6% το 2001 θα πέσει σε 13,7% το 2020 και το ποσοστό του γεροντικού πληθυσμού θα αυξηθεί από το

16,7% το 2001 σε 21,6% το 2020, ενώ το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού θα μειωθεί από το 67,7% το 2001 σε 64,8% το 2020.

Θα εξακολουθήσει λοιπόν να μειώνεται η χαμηλή θνησιμότητα ενώ ταυτόχρονα θα αυξηθεί ελάχιστα η χαμηλή γονιμότητα, με αποτέλεσμα να υπάρξει πρόβλημα στην αναπληρώσει των γενεών.

Η χαμηλή γεννητικότητα πάντως είναι ένας από τους παράγοντες που επηρεάζουν την γεωγραφική κατανομή της χώρας και το φαινόμενο της εγκατάλειψης ορισμένων γεωγραφικών περιοχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΕΡΗΜΩΣΗΣ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΓΚΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Το φαινόμενο της εγκατάλειψης ορισμένων γεωγραφικών περιοχών και ειδικότερα των ορεινών περιοχών θα μπορούσε να εξηγηθεί από κάποιους παράγοντες όπως είναι η γήρανση, η υπογεννητικότητα, η μετανάστευση καθώς και η θνησιμότητα. Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλύσουμε ξεχωριστά κάθε έναν από αυτούς τους παράγοντες, ώστε να προσδιορίσουμε κατά πόσο επηρεάζουν οι παράγοντες αυτοί την ερήμωση των ορεινών περιοχών στην χώρα μας.

2.1. ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο προσδιορισμός των αιτιών αυτών της υπογεννητικότητας, οφείλεται σε κάποια γεγονότα, όπως:

- Την άνοδο του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου.
- Την χειραφέτηση της γυναίκας.
- Την ανεπάρκεια προστασίας της μητέρας και του παιδιού.
- Την εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση
- Την αντισύλληψη και τις εκτρώσεις.
- Τη χαλάρωση της θρησκευτικής πίστης.
- Την πληθυσμιακή γήρανση.
- Άλλους θεσμικούς και φυσιολογικούς παράγοντες.

Πιο αναλυτικά φαίνεται πως η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η χειραφέτηση της γυναίκας και η μη επαρκής προστασία μητέρας και παιδιού είναι βασικοί παράγοντες της υπογεννητικότητας και εκδηλώνονται μέσα από την επιθυμία των γυναικών να απαλλαγούν από κάθε μορφή ανδρικής εξουσίας, χρησιμοποιώντας σήμερα περισσότερο από ποτέ τα μέσα αντισύλληψης, τη δυνατότητα επαγγελματικής απασχόλησης, καθώς και την επιθυμία για άνοδο του μορφωτικού επιπέδου τους. (Πολύζος Ν., 1981, σελ. 74)

Όντως σήμερα είναι κοινώς αποδεκτό, πως στα νέα ζευγάρια ένα παιδί είναι οικονομικά ανεπιθύμητο, εφόσον δεν προσφέρονται κάποια, κυρίως υλικά, κίνητρα.

Πόσο μάλλον για μια γυναίκα που η απόκτηση ενός παιδιού σημαίνει παρεμπόδιση ή διακοπή της επαγγελματικής της δραστηριότητας.

Επίσης σημαντικός συντελεστής της υπογεννητικότητας είναι η μετανάστευση.

Οι εγκαταλείποντες την ύπαιθρο και τις ορεινές περιοχές είναι αυτοί που βρίσκονται στην αναπαραγωγική ηλικία, αποσπώντας από την επαρχία αναπαραγωγικές κλάσεις, συνήθως οι περισσότερες γυναίκες και έτσι δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα ανισορροπίας των δύο φύλλων και ανωμαλία στους γάμους και την γονιμότητα.

(ΡΕΠΠΙΑΣ Π., 1978, σελ. 62)

Ακόμα ένας παράγοντας υπογεννητικότητας είναι η επίδραση που ασκεί η θρησκευτική πίστη. Παραδοσιακά οι θρησκείες ήταν υπέρ της γονιμότητας, θεωρώντας τα παιδιά «ευλογία» ή χαρακτηρίζοντας την έκτρωση, ως φόνο. Η παρέκκλιση λοιπόν και η χαλάρωση από την θρησκεία, σίγουρα λειτούργησε αρνητικά για την γονιμότητα.

2.2 ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ

Υπάρχουν παράγοντες όπως οι βιολογικοί και περιβαλλοντικοί που συμβάλλουν στην θνησιμότητα. Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι η μόλυνση του περιβάλλοντος και της ατμόσφαιρας, αλλά στην Ελλάδα, αν εξαιρέσουμε την περιοχή της Αθήνας, λόγω νέφους και την περιοχή της Ελευσίνας, η επίδραση των παραγόντων αυτών δεν είναι τόσο μεγάλη, όσο στις πιο ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες της Ευρώπης. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την θνησιμότητα στην Ελλάδα είναι κυρίως κοινωνικοί. Υπάρχουν παράγοντες όπως είναι:

- Κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.
- Υγειονομική οργάνωση.

- Ποσοτική και ποιοτική επάρκεια υγειονομικού προσωπικού και εξοπλισμού
- Προληπτική ιατρική και εκλαϊκευση των γνώσεων.
- Καθολικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

Σε όλους τους παραπάνω τομείς η Ελλάδα έχει σοβαρές ελλείψεις.
(Χατζηδημητρίου Φ., 1980).

Η βρεφική υπερθνησιμότητα της επαρχίας, αλλά και η θνησιμότητα σε μεγάλες ηλικίες οφείλεται στον ελλιπή υγειονομικό εξοπλισμό της υπαίθρου και του ορεινού όγκου, στην ανεπάρκεια της υγειονομικής οργάνωσης και στην εισοδηματική ανισότητα από περιοχή σε περιοχή στην Ελλάδα.

Οι παραπάνω λόγοι μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως η κοινωνική ανισότητα, ως προς την υγεία, συντελεί αρνητικά στην ερήμωση της υπαίθρου και των ορεινών περιοχών της χώρας μας.

2.3. ΓΗΡΑΝΣΗ

Η πληθυσμιακή γήρανση επηρεάζεται και από άλλους δημογραφικούς συντελεστές, όπως αυτούς των γεννήσεων, των θανάτων και της μετανάστευσης.

Όσον αφορά τις γεννήσεις η υπογεννητικότητα στην χώρα μας δεν ανανεώνει τον πληθυσμό και κατ'επέκταση ανεβάζει το ποσοστό του γεροντικού πληθυσμού.

Επίσης η μείωση κυρίως της βρεφικής θνησιμότητας προωθεί τον πληθυσμό σε υψηλότερα κλιμάκια των ηλικιών και αυξάνει τον αριθμό των ηλικιωμένων.

Τέλος η μετανάστευση ενισχύει στην δημογραφική γήρανση, δεδομένου ότι οι μετακινούμενοι είναι οι οικονομικά ενεργοί πολίτες.

Σε συνδυασμό δηλαδή της υπογεννητικότητας σε μία ορεινή περιοχή με την μετανάστευση των κατοίκων της περιοχής αυτής προς τα αστικά κέντρα, είναι εύκολο να συμπεράνει κανείς, πως στις ευαίσθητες αυτές περιοχές παραμένει κυρίως ο γεροντικός πληθυσμός, με αποτέλεσμα την ερήμωση.

2.4. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Η μετανάστευση τόσο η εξωτερική όσο και η εσωτερική, έπαιξε και αυτή το ρόλο της, αποσπώντας από τις ορεινές περιοχές και τις περιοχές της υπαίθρου σημαντικό αριθμό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού προς το εξωτερικό ή προς τις αστικές πόλεις της χώρας μας.

2.4.1. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Η χώρα μας από την εξωτερική μετανάστευση έχασε, στο διάστημα με 1950 με 1980, 850.000 περίπου πληθυσμό. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να επιταχυνθεί η γήρανση του πληθυσμού στην χώρα μας, μιας και το μεγαλύτερο ποσοστό των εξωτερικών μεταναστών ανήκει στις παραγωγικές ηλικίες.

2.4.2. ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ - ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η εσωτερική μετανάστευση, χαρακτηρίζεται κυρίως από την «Αστικοποίηση» που αφορά την μετακίνηση ανθρώπων από την ύπαιθρο στα μεγάλα αστικά κέντρα, γεγονός που προκαλεί αλματώδη αύξηση του πληθυσμού των πόλεων και ταυτόχρονα αποτελεί ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα στην ερήμωση της υπαίθρου και του ορεινού όγκου της χώρας.

Στην Ελλάδα, κυρίως η Αθήνα αλλά και η Θεσσαλονίκη, καθώς πιστεύεται ότι η ζωή είναι ποιοτικά καλύτερη και προσφέρει πιο πολλές ανέσεις από το χωριό, προσελκύουν γενικά το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού.

Μερικοί λόγοι εσωτερικής μετανάστευσης είναι οι εξής :

- Η ανασφάλεια της αγροτικής ζωής.
- Η αναζήτηση ικανοποιητικής και σταθερής απασχόλησης.
- Ο μαγνητισμός της πόλης και τα ερεθίσματα που αυτή προσφέρει.
- Η κοινωνική ανάδειξη.

- Η αλλαγή πολιτικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.
- Η ψυχαγωγία και η απόκτηση νέων εμπειριών.
- Η αναζήτηση συντρόφου και η δημιουργία οικογένειας.

2.5 ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.

Στις παραπάνω παραγράφους αναφέρθηκαν ορισμένοι λόγοι -- παράγοντες που επηρεάζουν την μείωση του πληθυσμού ειδικά των ορεινών περιοχών.

Σίγουρα η υπογεννητικότητα, η θνησιμότητα, η γήρανση και η μετανάστευση μειώνουν τον πληθυσμό των ορεινών περιοχών και φυσικά τον γυναικείο πληθυσμό. Υπάρχουν όμως μερικοί παράμετροι που καθιστούν τη μείωση του γυναικείου πληθυσμού πιο ιδιόμορφη σε σχέση με τους άνδρες.

Χωρίς αμφιβολία, μία μεγάλη πόλη, είτε ελληνική, είτε ξένη, σημαίνει για την Ελληνίδα απελευθέρωση από τα παραδοσιακά δεσμά και τις κοινωνικές ή και οικονομικές συνθήκες των ορεινών περιοχών και της υπαίθρου. Η θέση της γυναίκας στα χωριά ήταν χαμηλή σε σχέση με τους άνδρες και μόνο η οικογένεια και η απόκτηση ενός παιδιού της αναβάθμιζε την θέση. Επιπλέον, στην αγροτική ελληνική κοινωνία το «καλό όνομα» και το κύρος της οικογένειας βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στην κατάλληλη συμπεριφορά της γυναίκας.

(Κυραιζή Ν. , 1999. σελ. 13).

Με την οικονομική ανάπτυξη όμως, από εκεί που οι επιλογές της γυναίκας ήταν μόνο η οικογένεια., τώρα οι γυναίκες επιθυμούν να εργαστούν, να κατοχυρώσουν το επάγγελμα της επιλογής τους, να αποκτήσουν την προσωπική τους ανεξαρτησία, να δημιουργήσουν και να αναδειχθούν, και να θαυμάζονται για τα έργα τους, και όχι μόνο επειδή κάνουν οικογένεια.

Είναι λογικό λοιπόν τα κορίτσια που μεγαλώνουν στα χωριά της Ελλάδας να ονειρεύονται πρώτα απ' όλα να μορφωθούν, να δημιουργήσουν και να αναδειχθούν και κατά συνέπεια «το προσκλητήριο της πόλης», ο ενθουσιασμός για κάθε καινούργιο, η αγωνιστική διάθεση, όλα αυτά δηλαδή που λείπουν από τα χωριά και την ύπαιθρο να «αναγκάζουν» τις όποιες νέες γυναίκες να μετακινούνται προς τα μεγάλα αστικά κέντρα, εγκαταλείποντας δυστυχώς την ύπαιθρο και τον ορεινό όγκο της χώρας.

ΚΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΣΕΝΑΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΓΚΩΝ

Ως προς την αξιοποίηση των ορεινών όγκων, προτείνονται σχέδια που περιλαμβάνουν μέτρα τα οποία μεταφράζονται σε έργα και δράσεις που επιφέρουν αποτελέσματα (την ανάπτυξη του τουρισμού) ως ειδικό στόχο των οποίων οι επιπτώσεις είναι η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας που επιτυγχάνει τον γενικό στόχο της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και της αύξησης του εισοδήματος των κατοίκων των ορεινών όγκων. Η επίτευξη των συνολικών στόχων, που μπορούν να διατυπωθούν ως:

- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των ορεινών περιοχών.
- Άρση της απομόνωσής τους,

περιλαμβάνει διαφορετικά προγράμματα και μέτρα που λειτουργώντας συμπληρωματικά επιφέρουν την οικονομική ανάπτυξη των ορεινών περιοχών που είναι προϋπόθεση της επιτυχίας άλλων στόχων, όπως της συγκράτησης του πληθυσμού στους ορεινούς όγκους, την αναστροφή των τάσεων γήρανσής του, που επιτυγχάνονται με την συμβολή και άλλων προγραμμάτων ανάπτυξης.

3.1. ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΓΚΩΝ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η εκπόνηση σχεδίου για την αξιοποίηση των ορεινών όγκων της Στερεάς Ελλάδας.

ΣΚΟΠΟΣ

Ο σκοπός της μελέτης είναι η διαμόρφωση συνθηκών αυτοδύναμης ανάπτυξης των ορεινών κοινωνιών που θα επιτευχθεί με την εκπόνηση διαχειριστικού σχεδίου για την **τουριστική ανάπτυξη** των ορεινών όγκων της περιφέρειας, ως βιώσιμη στρατηγική που υπαγορεύεται από το γεγονός ότι ο ιστορικά διαμορφωμένος τρόπος παραγωγής στις ορεινές κοινωνίες δεν έχει δυνατότητες εξέλιξης ούτε ρυθμούς ανάπτυξης που μπορούν να συγκρατήσουν τους πληθυσμούς των ορεινών όγκων αναβαθμίζοντας την ποιότητα ζωής και αναζωογονώντας τον πολιτισμό τους. Είναι επιλογή η οποία εκφράζει και την πολιτική βούληση της Πολιτείας και της Περιφερειακής Διοίκησης να αναπτυχθούν οι κοινωνίες των ορεινών όγκων, βούληση η οποία παρέχει την απαραίτητη κοινωνική διάσταση στην προσπάθεια ανασυγκρότησης αυτών των κοινωνιών, και στηρίζει έτσι με κοινωνικά κριτήρια και όχι στενά οικονομικά το πρόγραμμα ανάπτυξης των ορεινών όγκων. Η οικονομική διάσταση της επιλογής της τουριστικής ανάπτυξης ως κύριου εργαλείου ανασυγκρότησης των κοινωνιών των ορεινών όγκων, υπαγορεύεται, όπως θα διαπιστωθεί και από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, από παράγοντες σχετικούς με την κατάσταση της οικονομίας των ορεινών κοινωνιών, τις δυνατότητες ανάπτυξής τους στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στην εθνική αλλά και στη διεθνή οικονομία, τις νέες ειδικές τουρισμού που έχουν αναδειχθεί σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και για τις οποίες προσφέρονται οι ορεινοί όγκοι, την έκταση της ζήτησης για το τουριστικό προϊόν που μπορούν να προσφέρουν, και από παράγοντες σχετικούς με την προστασία και συντήρηση του περιβάλλοντος των ορεινών όγκων η διαχείριση του οποίου ανατίθεται στους κατοίκους τους ως ήπια εκμετάλλευση των διαθέσιμων πόρων. Έτσι, ως σκοπός της μελέτης προσδιορίζεται, στα πλαίσια εξέλιξης του ευρύτερου διαχειριστικού σχεδίου, η διαμόρφωση **τουριστικού προϊόντος** που είναι βιώσιμο οικονομικά, ελκυστικό, ευέλικτο και προσαρμόσιμο στις μεταβαλλόμενες προτιμήσεις των πελατών, αλλά και δυναμικά εξελισσόμενο ώστε να εμπλουτίζεται με νέα στοιχεία για να είναι μακροπρόθεσμα ανταγωνιστικό.

ΣΤΟΧΟΙ

Οι στόχοι του επιδιώκονται με την εφαρμογή του προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης είναι, όπως αναφέρθηκε, η αναζωογόνηση των κοινοτήτων των ορεινών όγκων που συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των κατοίκων, με την αύξηση του εισοδήματός τους, την αύξηση της απασχόλησης με την δημιουργία θέσεων εργασίας στους χώρους διαμονής τους, με συνέπεια την συγκράτηση του πληθυσμού, ιδιαίτερα των νέων, την αναβάθμιση των δεξιοτήτων τους ώστε να ενταχθούν στο νέο πλαίσιο για την ανάπτυξη της υπαίθρου που δημιουργείται από την πολιτική της Ε.Ε. αλλά και της Περιφερειακής Διοίκησης, και την πολιτισμική τους εξέλιξη στα πλαίσια των παραδόσεών τους και του ιδιαίτερου τρόπου ζωής τους.

Η προσέγγιση της ομάδας μελέτης χαρακτηρίζεται από την αντίληψη ότι η ανάπτυξη των ορεινών όγκων αφορά κατά κύριο λόγο στην εξέλιξη και ανάπτυξη των ορεινών κοινοτήτων και των κατοίκων τους, και όχι στην εντατική εκμετάλλευση του χώρου και των πόρων των ορεινών όγκων από τρίτους, των οποίων ο ρόλος βέβαια δεν παραγνωρίζεται, αλλά δεν θεωρείται κυρίαρχος. Η ένταση εκμετάλλευσης των πόρων των ορεινών όγκων, που συνοψίζεται στις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης, αποτελεί περιοριστικό παράγοντα στην ένταση εκμετάλλευσης των πόρων, τουριστικών, φυσικών και ανθρώπινων. Επί πλέον, οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και ο τρόπος ζωής των κατοίκων αποτελούν συστατικό στοιχείο του προϊόντος και η διατήρησή τους κρίνεται αναγκαία για την ελκυστικότητα και την βιωσιμότητά του. Η ανάπτυξη του τουρισμού πρέπει επί πλέον να ενισχύσει και να ενταχθεί στις υπάρχουσες οικονομικές δραστηριότητες, όπως είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία και η τοπική βιοτεχνία, στα πλαίσια της πολύ-δραστηριότητας, και να ενσωματωθεί στον υπάρχοντα κοινωνικό ιστό.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Τα στοιχεία που προσδίδουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα στο τουριστικό προϊόν των ορεινών όγκων καθορίζονται από τις ιδιομορφίες:

- Των κοινωνιών, με τις ιδιομορφίες που τις χαρακτηρίζουν, των ορεινών όγκων.
- Του περιβάλλοντος, φυσικού και ανθρωπογενούς.
- Των τουριστικών πόρων των διαφόρων περιοχών, που αποτελούν αυτό που μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως στοιχεία περιεχομένου του προϊόντος.
- Την χωροταξική οργάνωση των δραστηριοτήτων και τον τρόπο διασύνδεσής τους σε ένα λειτουργικό και οργανικό σύνολο, που, καθιστώντας την περιφέρεια τουριστικά ενιαία ζώνη, μεγιστοποιεί τα οφέλη που προκύπτουν από την εκμετάλλευσή των τουριστικών πόρων, και αποτελεί τα δομικά στοιχεία του τουριστικού προϊόντος, η το μοντέλο οργάνωσης, διασύνδεσης και αξιοποίησης των τουριστικών πόρων σε ένα αλληλοσυμπληρούμενο σύνολο.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Συνιστώσες του πλαισίου σχεδιασμού

Το γενικό πλαίσιο το οποίο καθορίζει την επιλογή του προτύπου για το σχεδιασμό της ανάπτυξης του τουρισμού στους ορεινούς όγκους της περιφέρειας, οριοθετείται από :

- Τις αρχές που διέπουν την αειφόρο ανάπτυξη
- Τις ιδιαιτερότητες των κοινωνιών των ορεινών όγκων
- Την πολιτική της Ε.Ε. και της Περιφερειακής Διοίκησης στα πλαίσια της οποίας θα εξελιχθεί και το πρόγραμμα ανάπτυξης των ορεινών όγκων.
- Την αξιολόγηση της διεθνούς εμπειρίας

- Την αξιολόγηση της εμπειρίας του νομού Ευρυτανίας ο οποίος ως 100% ορεινός προσφέρει, αν και σε περιορισμένη κλίμακα, προϊόν ορεινού τουρισμού.

Κριτήρια επιλογής των περιοχών και συγκρότησης του μοντέλου ανάπτυξης

Η εύθραυστη οικολογική ισορροπία των ορεινών όγκων, η ανάγκη διατήρησης του φυσικού κάλλους των τοπίων, τα όρια και η ανθεκτικότητα του φυσικού αλλά και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, και βέβαια οι τουριστικοί πόροι που διαθέτει μια περιοχή, προσδιορίζουν την ένταση, την πυκνότητα και τη μορφή της τουριστικής δραστηριότητας στις διάφορες περιοχές των ορεινών όγκων. Οι περιοχές κατατάσσονται σε Ζώνες, Α, Β και Γ, ανάλογα με την υφιστάμενη και σχεδιαζόμενη ανάπτυξή τους. Οι Ζώνες μπορεί να θεωρηθούν πρότυπα ανάπτυξης, εφόσον κάθε Ζώνη προϋποθέτει υποδομές και ανωδομές συγκεκριμένων προδιαγραφών και διαφορετική προσέγγιση ως προς την συγκρότηση του τουριστικού της προϊόντος.

Στο πρότυπο ανάπτυξης Ζώνης Α περιλαμβάνονται περιοχές που έχουν ήδη αναπτύξει τουριστικές δραστηριότητες οι οποίες απαιτούν εντατική εκμετάλλευση πόρων, όπως χιονοδρομικά κέντρα, η και περιοχές που δεν είναι μεν τουριστικά αναπτυγμένες, αλλά διαθέτουν τα ίδια χαρακτηριστικά, όπως ευνοϊκό κλίμα, άθικτη φύση, μεγάλη ποικιλία χλωρίδας και πανίδας, υδάτινους πόρους, κτλ..

Στο πρότυπο ανάπτυξης Ζώνης Β εντάσσονται δυνητικά όλοι οι υπάρχοντες οικισμοί των ορεινών όγκων εφόσον πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, δηλ. διαθέτουν τουριστικούς πόρους, όπως άθικτη φύση, μνημεία, τοπία ιδιαίτερου κάλλους, κτλ.. Η Ζώνη Β αποτελεί τόπο ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού, και αποτελεί τον κατ' εξοχή χώρο ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών, οικιστικής, πολιτισμικής, οικονομικής, καθώς η τουριστική δραστηριότητα διεξάγεται στον τόπο διαμονής των κατοίκων ενώ η Ζώνη Α, με την μεγάλη πυκνότητα ανάπτυξης σίγουρα ελκύει μαζικές επενδύσεις και απευθύνεται στο πρότυπο του μαζικού τουρισμού, και αναμφίβολα προσελκύει εργαζόμενους από άλλες περιοχές. Η Ζώνη Β προσφέρεται για ήπιες μορφές τουρισμού και λειτουργεί ως τόπος διαμονής αλλά και πρόσβασης των επισκεπτών στη Ζώνη Α και στη Ζώνη Γ.

Η Ζώνη Γ περιλαμβάνει τις ακατοίκητες η σχεδόν ακατοίκητες και τουριστικά ανεκμετάλλευτες ορεινές περιοχές. Έχει άθικτη φύση, μεγάλη ποικιλία πανίδας και χλωρίδας και προσφέρεται βέβαια για ήπιες μορφές τουρισμού, όπως πεζοπορία, ποδηλασία, περηγήσεις, σκι ανωμάλου εδάφους, κτλ.. Στη Ζώνη αυτή δεν επιτρέπεται οικιστική ανάπτυξη εκτός από κέντρα υποδοχής εναρμονισμένα με το φυσικό περιβάλλον.

Το μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης των ορεινών όγκων διαμορφώνεται από τον επιτυχή συνδυασμό των απαιτήσεων της αειφόρου ανάπτυξης, την αναπαραγωγή δηλαδή των προϋποθέσεων απαραίτητων για τη βιωσιμότητα και διατήρηση των θελκτικών στοιχείων του τουριστικού προϊόντος που de facto θέτει τα όρια της έντασης εκμετάλλευσης των πόρων, όπως αποκρυσταλλώνεται στο μοντέλο των Ζωνών, και της μεγιστοποίησης των οικονομικών ωφελειών που προκύπτουν από την τουριστική δραστηριότητα, το συνδυασμό δηλαδή των στοιχείων περιεχομένου και των δομικών στοιχείων του τουριστικού προϊόντος, όπως προσδιορίστηκαν πάρα πάνω.

Στόχος του προγράμματος είναι να διαμορφωθεί ένα τουριστικό προϊόν που θα συμβάλλει αποφασιστικά στην οικονομική ανάπτυξη των ορεινών κοινωνιών χωρίς να αλλοιώσει τον χαρακτήρα τους. Η μεγιστοποίηση του αριθμού, των διανυκτερεύσεων καθώς και των δαπανών εκ μέρους των επισκεπτών, η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, αποτελούν επί μέρους στόχους στη βάση των οποίων διαμορφώνεται το τουριστικό προϊόν. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, το μοντέλο των Ζωνών πλαισιώνεται με το σύστημα **δυναμικής ροής** (στα πλαίσια του Web Corridors Model) και δημιουργείται ένα δίκτυο το οποίο διαμορφώνεται από διαδρόμους πρόσβασης και διακίνησης των επισκεπτών από μια Ζώνη σε μια άλλη, έτσι ώστε οι επισκέπτες να παραμένουν δραστηριοποιούμενοι μέσα στο δίκτυο, επιμηκύνοντας τον χρόνο παραμονής τους.

Ο επιτυχής συνδυασμός των δυο μοντέλων προϋποθέτει:

- Την προσφορά υπηρεσιών ίδιου επιπέδου σε διάφορα σημεία του συστήματος έτσι ώστε οι επισκέπτες να μετακινούνται μεταξύ αυτών των σημείων μέσα στο δίκτυο.
- Την προσφορά μεγάλης ποικιλίας δραστηριοτήτων στις διάφορες ζώνες, Α, Β, Γ, καθώς και εναλλακτικές διόδους πρόσβασης και διέλευσης.
- Πολλαπλά μέσα διασύνδεσης των Ζωνών, όπως, αυτοκινητόδρομους, χωματόδρομους, μονοπάτια πεζοπορίας, δασικό δίκτυο, κτλ..
- Διάφορα επίπεδα υπηρεσιών για την προσέλκυση επισκεπτών διαφόρων εισοδηματικών κατηγοριών.

Η Αποτύπωση και Ανάλυση της Υφιστάμενης Κατάστασης

Η αποτύπωση και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης περιλαμβάνει δύο ενότητες. Στην πρώτη ενότητα γίνεται η καταγραφή και αξιολόγηση, ως προς την επάρκειά τους, των υποδομών που διαθέτει η Περιφέρεια και οι οικισμοί των ορεινών όγκων ειδικότερα, και μερικών από τους πόρους που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν. Στη δεύτερη ενότητα γίνεται η ανάλυση της οικονομικής κατάστασης και της παραγωγικής δομής της Περιφέρειας και των ορεινών οικισμών, με αναφορές στους δύο νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας, που είναι τυπικά παραδείγματα ορεινής οικονομίας. Ο σκοπός της ανάλυσης είναι να εντοπιστούν οι ελλείψεις σε υποδομές, να διαπιστωθεί η αναπτυξιακή δυνατότητα των ορεινών οικισμών, και να προταθούν τα κατάλληλα μέτρα για να αναστραφεί η φθίνουσα πορεία της οικονομίας των ορεινών κοινωνιών. Επί πλέον, να διαπιστωθούν οι τάσεις και οι προοπτικές του τουρισμού, ώστε να διαμορφωθεί το τουριστικό προϊόν της περιφέρειας.

Στην πρώτη ενότητα καταγράφονται, αναλύονται και αξιολογούνται μερικά από τα χαρακτηριστικά των κοινωνιών των ορεινών όγκων. Η οικιστική διάρθρωση και εξέλιξη του χώρου καταγράφεται και αναλύεται όπως διαμορφώνεται μετά την εφαρμογή του σχεδίου συνένωσης των οικισμών σε μεγαλύτερα διοικητικά σχήματα, το σχέδιο Καποδίστριας. Οι νέοι ΟΤΑ κατατάσσονται και ιεραρχούνται κατά κατηγορία έκτασης και τάξη μεγέθους, κατά πληθυσμιακή κατηγορία και τάξη πληθυσμιακού μεγέθους, και κατά πληθυσμιακή πυκνότητα. Αναλύεται επίσης η μεταβολή του πληθυσμού των ΟΤΑ την εικοσαετία 1971-1991 κατά την οποία η περιφέρεια στο σύνολό της σημείωσε αύξηση της τάξης του 15,2%, ελαφρά χαμηλότερο του συνόλου της χώρας που ανήλθε στο 17%. Κατά νομό, η Βοιωτία σημείωσε αύξηση της τάξης του 14,5, η Εύβοια 20,8%, η Φθιώτιδα 11,2%, η Φωκίδα 6,6%, και η Ευρυτανία μείωση κατά -20,4%.

Στη Βοιωτία, η μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού σημειώνεται στους πεδινούς δήμους, κατά 39,3%, μικρότερη αύξηση σημειώνεται στους ημιορεινούς, 15,4%, και η μικρότερη στους ορεινούς, 1,1%.

Στην Εύβοια , οι πεδινοί δήμοι σημείωσαν αύξηση της τάξης του 18,3%, οι ημιορεινοί 4,3%, και οι ορεινοί 2,9%.

Στη Ευρυτανία ο δήμος Καρπενησιού σημείωσε αύξηση της τάξης του 21,3%. Στους υπόλοιπους δήμους ο πληθυσμός μειώθηκε, με τη μεγαλύτερη μείωση να σημειώνεται στους δήμους Φραγκίστας και Αγράφων, -58,5% και -57,1% αντίστοιχα.

Στην Φθιώτιδα, οι πεδινοί δήμοι σημείωσαν αύξηση κατά 8,5%, οι ημιορεινοί κατά 4,8%, και οι ορεινοί κατά 3,7%.

Τέλος στην Φωκίδα οι πεδινοί δήμοι σημείωσαν μείωση κατά -0,08%, οι ημιορεινοί κατά -1,3% και οι ορεινοί κατά -0,01%.

Η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού αναλύεται στη συνέχεια και αξιολογείται στη βάση δύο δεικτών, του δείκτη γήρανσης που εκφράζεται σε ποσοστό και δείχνει την σχέση του γεροντικού πληθυσμού , 65 και άνω, ως προς τον παιδικό πληθυσμό, 0-14 ετών, και του δείκτη εξάρτησης η κοινωνικών βαρών, που αποτελεί μέτρο της επιβάρυνσης του κατά συνθήκη παραγωγικού πληθυσμού (15-64 ετών) από τον μη παραγωγικό πληθυσμό, (0-14 και άνω των 65), και εκφράζεται ως ποσοστό του παραγωγικού επί του μη παραγωγικού πληθυσμού.

Ο νομός Βοιωτίας παρουσιάζει τη μεγαλύτερη αναλογία νεανικού πληθυσμού, 20,7% έναντι 20,49% της Εύβοιας, 18,28% της Φθιώτιδας, 17,57% της Ευρυτανίας και 16,42% της Φωκίδας.

Στο νομό Βοιωτίας οι ορεινοί δήμοι επιδεικνύουν δείκτη γήρανσης 68,42% και δείκτη εξάρτησης 198,5%, οι ημιορεινοί 72,78% και 184% αντίστοιχα, και οι πεδινοί 59,63% και 194,1% αντίστοιχα. Στο σύνολο του νομού, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 64,73% και 191,9%.

Στο νομό Εύβοιας οι ορεινοί δήμοι επιδεικνύουν δείκτη γήρανσης 86,61% και δείκτη εξάρτησης 171,37%, οι ημιορεινοί 91,87% και 189,49% αντίστοιχα, και οι πεδινοί 50,71% και 192,18%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο του νομού είναι 71,10% και 53,98%.

Ο νομός Ευρυτανίας παρουσιάζει δείκτη γήρανσης 111,58% και δείκτη εξάρτησης 173,66%.

Ο νομός Φθιώτιδας παρουσιάζει δείκτη γήρανσης στο σύνολο 91,46% και δείκτη εξάρτησης 186,90%, με αντίστοιχα ποσοστά για τους ορεινούς δήμους 117,86% και 175,71%, τους ημιορεινούς 97,06% και 192,36%, και για τους πεδινούς 68,33% και 197,88%.

Ο νομός Φωκίδας έχει στο σύνολό του δείκτη γήρανσης 134,10% και δείκτη εξάρτησης 164,25%. Οι ορεινοί δήμοι έχουν αντίστοιχα 124,79% και 172,01% και οι ημιορεινοί 137,01% και 141,90%.

Με βάση τους δείκτες γήρανσης και εξάρτησης οι δήμοι κατατάσσονται σε ομάδες ανάλογα με την τάση γήρανσης του πληθυσμού τους. Οι ορεινοί δήμοι σε όλους τους νομούς δείχνουν υψηλότερη τάση γήρανσης του πληθυσμού τους, ενώ οι δύο κατ' εξοχήν ορεινοί νομοί, Ευρυτανίας και Φωκίδας δείχνουν έντονα σημάδια γήρανσης και εγκατάλειψης ορισμένων περιοχών από τους κατοίκους τους, ιδιαίτερα τους νέους,

Η εξέλιξη του πληθυσμού στις περιοχές μελέτης εκτιμάται ότι θα είναι θετική για το σύνολο της περιφέρειας, θα σημειωθεί αύξηση του πληθυσμού κατά 2,8% τη δεκαετία 1991-2001, εκτός από το νομό Ευρυτανίας όπου εκτιμάται ότι ο πληθυσμός θα σημειώσει μείωση της τάξης του -11,5%.

Κοινωνικές Υποδομές

Στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας υπάρχουν 10 νοσοκομεία, 18 κέντρα υγείας και 300 αγροτικά ιατρεία. Στο νομό Βοιωτίας συγκεντρώνονται 50 ιατρεία, στην Εύβοια υπάρχουν 120, στην Ευρυτανία 21, στην Φθιώτιδα 67 και στην Φωκίδα 42. Στο νομό Φωκίδας αντιστοιχούν 1052 κάτοικοι ανά ιατρείο, στην Ευρυτανία 1158, στην Εύβοια 1648, στην Φθιώτιδα 2555 και στην Βοιωτία 2682. Παρατηρούμε ότι οι ορεινοί νομοί με πολλά απομακρυσμένα, μικρά χωριά, εξυπηρετούνται από αγροτικά ιατρεία, αλλά η πρόσβαση των κατοίκων στις υπηρεσίες που προσφέρουν δεν είναι δυνατό να εκτιμηθεί μόνο από τον αριθμό των κατοίκων που αντιστοιχούν σε ένα ιατρείο, καθώς το δύσβατο των ορεινών περιοχών καθιστά την απόσταση ενός οικισμού από το ιατρείο σημαντικό παράγοντα.

Οι πολιτιστικές υποδομές κατεγράφησαν λεπτομερειακά από ειδική ομάδα και αποτυπώθηκαν σε χάρτη. Από την εικόνα στο χάρτη διαπιστώνεται ότι τα αρχαία μνημεία εξαπλώνονται στις περιοχές με χαμηλά υψόμετρα. Στην Φωκίδα και τη δυτική Βοιωτία παρατηρείται αραή κατανομή μνημείων των μέσων χρόνων ενώ τα Μουσεία χωροθετούνται στους μεγάλους αρχαιολογικούς χώρους και σε οικισμούς εκτός της περιοχής μελέτης.

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες καταγράφονται ως προς τις υποδομές που τις στηρίζουν και είναι κυρίως τα θέατρα, οι κινηματογράφοι, τα πολιτιστικά κέντρα, τα πνευματικά κέντρα, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία. Στην περιφέρεια υπάρχουν 18 θέατρα, 31 αίθουσες κινηματογράφου, 43 πολιτιστικά κέντρα, 75 πνευματικά κέντρα, 110 βιβλιοθήκες και 42 μουσεία. Ο νομός Βοιωτίας διαθέτει 7 θέατρα, 9 κινηματογράφους, 4 πολιτιστικά κέντρα, 32 πνευματικά κέντρα, 29 βιβλιοθήκες και 6 μουσεία. Στην Εύβοια υπάρχουν 4 αίθουσες θεάτρου, 11 κινηματογράφοι, 17 πολιτιστικά κέντρα, 20 πνευματικά κέντρα, 27 βιβλιοθήκες και 11 μουσεία. Στην Ευρυτανία δεν υπάρχει θέατρο και κινηματογράφος. Υπάρχουν 3 πολιτιστικά κέντρα, 7 πνευματικά κέντρα, 14 βιβλιοθήκες και 8 μουσεία. Στην Φθιώτιδα υπάρχουν 5 θέατρα, 10 κινηματογράφοι, 14 πολιτιστικά κέντρα, 12 πνευματικά κέντρα, 32 βιβλιοθήκες και 11 μουσεία. Τέλος, στο νομό Φωκίδας λειτουργούν 2 θέατρα, 1 κινηματογράφος, 5 πολιτιστικά κέντρα, 4 πνευματικά κέντρα, 8 βιβλιοθήκες και 6 μουσεία.

Στην περιφέρεια υπάρχει σημαντική αθλητική υποδομή που περιλαμβάνει 271 γήπεδα ποδοσφαίρου, 23 αθλητικά κέντρα, 26 γήπεδα για αγώνες στίβου, και 2 χιονοδρομικά κέντρα. Η αθλητική υποδομή θεωρείται ανεπαρκής στους νομούς Φωκίδας και Ευρυτανίας καθώς στην Φωκίδα υπάρχουν μόνο 8 γήπεδα ποδοσφαίρου και 3 αθλητικά κέντρα και στην Ευρυτανία 14 γήπεδα και 2 αθλητικά κέντρα. Στη Βοιωτία υπάρχουν 58 γήπεδα και 6 ολοκληρωμένα αθλητικά κέντρα, στην Εύβοια 101 γήπεδα και 7 αθλητικά κέντρα, και στην Φθιώτιδα 90 γήπεδα και 5 αθλητικά κέντρα.

Η περιφέρεια περιλαμβάνει 58 οικισμούς άνω των 2.000 κατοίκων οι οποίοι σύμφωνα με την 91/271 οδηγία του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, θα έπρεπε να διαθέτει εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων και απορριμμάτων. Λειτουργούν 13 εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων, ενώ οι χώροι ανεξέλεγκτης απόθεσης απορριμμάτων εκτιμούνται γύρω στους 220.

Οδικό Δίκτυο

Σε ότι αφορά στο οδικό δίκτυο της περιφέρειας, από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα.

Ο νομός Βοιωτίας διατρέχεται κεντρικά από την Ε.Ο. 3 και περιφερειακά από την ΠΑΘΕ που τον συνδέουν με το νομό Φθιώτιδας, ενώ η Ε.Ο. 48 τον συνδέει με το νομό Φωκίδας. Η τελευταία αποτελεί βασικό άξονα διασύνδεσης των ΟΤΑ του προγράμματος αφού συνδέει τους βασικούς δήμους Λιβαδειάς, Διστόμου και Αράχωβας και μοιράζει με τη σειρά της οδική κίνηση μέσω επαρχιακών οδών στους βορείως και νοτίως αυτής δήμους. Η διασύνδεση με το νομό Εύβοιας γίνεται μέσω των Ε.Ο. 44 που συνδέει την ΠΑΘΕ με τη Χαλκίδα.

Ο νομός Φωκίδας διασυνδέεται με δύο βασικούς κάθετους οδικούς άξονες, την Ε.Ο. 48 και την Ε.Ο. 27, με τους νομούς Βοιωτίας και Φθιώτιδας αντίστοιχα. Οι δύο αυτές οδοί έχουν σαν κύριο κομβικό σημείο την Άμφισσα και μοιράζουν την κίνηση στους υπόλοιπους δήμους του νομού μέσω του επαρχιακού του δικτύου. Η οδική σύνδεση του νομού με την Ευρυτανία γίνεται μέσω του νομού Φθιώτιδας και της Ε.Ο. 38 (Λαμία-Καρπενήσι). Οι ορεινοί όγκοι της Γκιώνας, της Οίτης και των Βαρδουσιών καθιστούν δύσκολο το πέρασμα από την Φωκίδα στην νοτιοδυτική Φθιώτιδα και στην πέραν αυτής Ευρυτανία. Όπως παρουσιάζεται και στο χάρτη του οδικού δικτύου οι επαρχιακοί δρόμοι της εν λόγω περιοχής εμφανίζουν μέτρια έως κακή βατότητα.

Ο νομός Εύβοιας συνδέεται με την υπόλοιπη Στερεά μέσω της ΠΑΘΕ (και τον Ν. Βοιωτίας) με την Ε.Ο. 44, ενώ η κεντρική Εύβοια που αποτελεί και τμήμα

της περιοχής μελέτης διαθέτει δίκτυο επαρχιακών δρόμων, κύρια μέτριας βατότητας, με κεντρικές αρτηρίες τις Ε.Ο. 44 και Ε.Ο. 77.

Ο νομός Φθιώτιδας διατρέχεται κεντρικά από την Ε.Ο.3 και περιφερειακά (ανατολικά) από την ΠΑΘΕ, που τον συνδέουν αντίστοιχα με τους νομούς Καρδίτσας και Μαγνησίας προς βορρά και το νομό Βοιωτίας και Φωκίδας (μέσω της Ε.Ο. 27) προς νότο. Η Ε.Ο. 38 διατρέχει το νομό (με κατεύθυνση Α-Δ). Οι εν λόγω άξονες αποτελούν το βασικό κορμό άμεσης ή έμμεσης διασύνδεσης των ΟΤΑ του προγράμματος, ενώ η ΠΑΘΕ αποτελεί την κύρια πύλη εισόδου στο νομό.

Ο νομός Ευρυτανίας αποτελεί λόγω του ανάγλυφου του, τον πλέον αποκομμένο οδικό νομό της Περιφέρειας. Η Ε.Ο. 38 αποτελεί το μοναδικό κύριο άξονα διασύνδεσης της με την υπόλοιπη Ελλάδα και συγκεκριμένα με τους νομούς Φθιώτιδας και Αιτωλοακαρνανίας. Ο άξονας αυτός χαρακτηρίστηκε εθνική οδός (και μάλιστα δευτερεύοντος εθνικού οδικού δικτύου) μόνο και μόνο λόγω της σπουδαιότητάς του, ενώ κατά τα άλλα εμφανίζει εντός του νομού (στο μεγαλύτερο μέρος του) μέτρια βατότητα, σκυρωτό ανασφάλτωτο οδόστρωμα και μικρό πλάτος. Η υπόλοιπη διασύνδεση του νομού (βορείως και νοτίως του εν λόγω άξονα) γίνεται μέσω επαρχιακών οδών που εμφανίζουν στο πλείστον κακή βατότητα.

Η βατότητα του οδικού δικτύου χαρακτηρίζεται, σε ότι αφορά στους ορεινούς οικισμούς, από μέτρια έως καλή στους νομούς Βοιωτίας, Εύβοιας, Φωκίδας και Φθιώτιδας, και από κακή έως μέτρια στο νομό Ευρυτανίας. Βέβαια υπάρχουν και εξαιρέσεις οι οποίες αναφέρονται στους σχετικούς πίνακες.

Μετακινήσεις

Τα κυριότερα στοιχεία που συνθέτουν την εικόνα των μετακινήσεων στην Περιφέρειας είναι:

- η κατανομή του έργου κατά μεταφορικό μέσο

- η κατανομή στο χώρο
- οι αιτίες των μετακινήσεων

Στις οδικές μεταφορές από τα στοιχεία προκύπτει ότι από τις μετακινήσεις επιβατών Ι.Χ. που κινούνται στη Στερεά Ελλάδα το 44% παραμένουν στην περιφέρεια και το υπόλοιπο 56% είχε σαν αφετηρία ή προορισμό άλλες περιφέρειες.

Οι μετακινήσεις των επιβατών με λεωφορεία στην περιφέρεια έχουν σαν προέλευση ή προορισμό την ίδια την περιφέρεια σε ποσοστό 32%.

Τέλος οι μετακινήσεις εμπορευμάτων από και προς την περιφέρεια έχουν σαν βασικούς πόλους την ίδια την περιφέρεια (33%), τη Δυτική Ελλάδα (8%), την Αττική (10%) και τη Θεσσαλία (31%).

Ο σιδηρόδρομος αποτελεί το δεύτερο πιο διαδεδομένο μέσο για επιβατικές μεταφορές στην περιφέρεια. Η ζώνη Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, εξυπηρετεί το 22% των μετακινήσεων του ΟΣΕ. Από στοιχεία για τις μετακινήσεις επιβατών του ΟΣΕ για το 1990 το 52% των μετακινήσεων της περιφέρειας είχε σαν προορισμό-προέλευση την Αττική, το 39% την περιφέρεια και την Θεσσαλία, το 6% τη Θεσσαλονίκη και το 3% την Μακεδονία-Θράκη.

Όσον αφορά τις εμπορευματικές κινήσεις, το μεγαλύτερο μέρος των μετακινήσεων της περιφέρειας (49%) είχε σαν προορισμό-προέλευση την Μακεδονία-Θράκη και το 32% την Αττική.

Ιδιαίτερα κρίσιμο για την περιφερειακή λειτουργία αποτελούν οι καθημερινές μετακινήσεις πληθυσμών και οι αιτίες των μετακινήσεων. Στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας παρατηρούνται μετακινήσεις πληθυσμού κυρίως από την Αθήνα για λόγους εργασίας. Ενδοπεριφερειακά εντοπίζονται μετακινήσεις πληθυσμού για εργασία προς την ευρύτερη περιοχή της Βοιωτίας, τη Χαλκίδα και τη Θήβα. Άλλες μετακινήσεις εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή Λαμίας-Στυλίδας λόγω της ΒΙΕ Λαμίας και της παρουσίας βιομηχανιών. Τα εργοστάσια της ΛΑΡΚΟ και του Αλουμινίου της Ελλάδος Α.Ε. δημιουργούν επίσης σημαντικές καθημερινές μετακινήσεις εργαζομένων στην περιοχή Βοιωτίας-Φθιώτιδας-Εύβοιας και στην ευρύτερη περιοχή Δίστομου-Λιβαδειάς αντίστοιχα.

Επίσης καθημερινές μετακινήσεις πληθυσμού μεγάλης κλίμακας για εμπορική εξυπηρέτηση και αναψυχή δημιουργούν τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της Λαμίας και της Χαλκίδας. Ενώ για αναψυχή καθημερινές μετακινήσεις πληθυσμού δημιουργούν όλες οι μεγάλες πόλεις και εποχιακά τα τουριστικά παράλια.

Για κάθε νομό και για τους ΟΤΑ που εντάσσονται στην περιοχή του προγράμματος, οι μετακινήσεις πληθυσμού για αναψυχή, για υπηρεσίες υγείας, για διασκέδαση, για ψώνια, για εκπαίδευση, για εξυπηρέτηση δημόσιων υπηρεσιών και για εργασία έχουν ως ακολούθως.

Στο νομό Βοιωτίας, ο Δήμος Λιβαδειάς, αστικό κέντρο του νομού, αναδεικνύεται σε ισχυρό πόλο έλξης. Παρατηρούνται μετακινήσεις από τους δήμους Κορώνειας, Αραχώβης, Αλιάρτου και Δαύλειας προς το δήμο Λιβαδειάς για ιατρική περίθαλψη, διασκέδαση, ψώνια, εκπαίδευση, εξυπηρέτηση δημοσίων υπηρεσιών και εργασία.

Ισχυρές διασυνδέσεις υπάρχουν μεταξύ της περιοχής μελέτης και της Αθήνας. Η πρωτεύουσα της χώρας ασκεί έλξη στους κατοίκους των δήμων Κορώνειας, Αραχώβης, Αλιάρτου και Δαύλειας κυρίως για εξυπηρέτηση στον τομέα της υγείας, για ψώνια και για δημόσιες υπηρεσίες.

Στο νομό Εύβοιας οι μετακινήσεις σε τοπικό επίπεδο μεταξύ των περιοχών του προγράμματος αναδεικνύουν σαν πόλο έλξης το δήμο Κύμης. Συγκεντρώνει υπηρεσίες υγείας (νοσοκομείο, κέντρο υγείας) και έλκει τους κατοίκους των δήμων Κονίστρων, Ταμιναίων και Δυστιών. Επίσης παρατηρούνται μετακινήσεις προς το δήμο Κύμης για ψώνια και για εξυπηρέτηση δημοσίων υπηρεσιών.

Οι μετακινήσεις του πληθυσμού σε περιοχές εκτός του προγράμματος κατευθύνονται κυρίως προς τα αστικά κέντρα της Χαλκίδας κυρίως για ιατρική περίθαλψη, ψώνια, εξυπηρέτηση από δημόσιες υπηρεσίες και εργασία.

Στο νομό Ευρυτανίας οι μετακινήσεις του πληθυσμού αναδεικνύουν τους εξής πόλους:

- Σε τοπικό επίπεδο το Καρπενήσι. Ο δήμος Καρπενησίου ασκεί έλξη στους κατοίκους των δήμων Φουρνά, Βινιανής, Ποταμιάς, Κτημενίων, Δομνίστας, Ασπροποτάμου, Προυσού, Απεραντίων για ιατρική περίθαλψη από το

νοσοκομείο, ψώνια, εκπαίδευση, εξυπηρέτηση από δημόσιες υπηρεσίες και εργασία.

- Σε περιφερειακό επίπεδο το αστικό κέντρο της Λαμίας. Παρατηρούνται μετακινήσεις από τους δήμους Κτημενίων, Φουρνά και Δομνίτσας προς την Λαμία για ιατρική περίθαλψη, ψώνια, διασκέδαση και εργασία.
- Σε διαπεριφερειακό επίπεδο η Αθήνα αποτελεί πόλο έλξης για τους δήμους της περιοχής του προγράμματος.

Στο νομό Φθιώτιδας με κριτήριο τις μετακινήσεις του πληθυσμού για διασκέδαση, υπηρεσίες υγείας, ψώνια, εκπαίδευση, εξυπηρέτηση δημοσίων υπηρεσιών και εργασία εντοπίζονται τα εξής ισχυρά κέντρα:

- Σε τοπικό επίπεδο μεταξύ των ΟΤΑ του προγράμματος ισχυρό κέντρο αναδεικνύεται η Λαμία. Συγκεντρώνει δραστηριότητες στον τομέα της υγείας, για αναψυχή, για ψώνια, για εκπαίδευση, για εξυπηρέτηση δημοσίων υπηρεσιών και εργασία και κατά συνέπεια έλκει τον πληθυσμό των δήμων Γοργοποτάμου, Σπερχειάδας, Θεσσαλιώτιδος, Πελασγίας, Αγ. Γεωργίου, Τυμφρηστού, Στυλίδος, Μακρακώμης και Υπάτης. Δευτερεύοντα κέντρα έλξης πληθυσμού κυρίως για υπηρεσίες υγείας, ψώνια και δημόσιες υπηρεσίες αποτελούν οι δήμοι Αμφίκλειας και Δομοκού.
- Σε διαπεριφερειακό επίπεδο ισχυρό πόλο έλξης αποτελεί ο δήμος Καρδίτσας. Παρατηρούνται μετακινήσεις πληθυσμού από τους δήμους της περιοχής μελέτης προς την Καρδίτσα κυρίως για λόγους αναψυχής, εκπαίδευσης και υπηρεσίες υγείας.

Τέλος στο νομό Φωκίδας αναδεικνύονται πόλοι έλξης για τους δήμους της περιοχής μελέτης με κριτήριο τις μετακινήσεις του πληθυσμού:

- Σε τοπικό επίπεδο μεταξύ των ορεινών δήμων της περιοχής του προγράμματος ισχυρό πόλο έλξης αποτελεί ο δήμος Άμφισσας. Παρατηρούνται μετακινήσεις από τους δήμους Καλλιέων, Γραβιάς, Παρνασσού και Γαλαξιδίου προς την Άμφισσα για ιατρική περίθαλψη, ψώνια, εξυπηρέτηση από δημόσιες υπηρεσίες και εργασία.
- Σε περιφερειακό επίπεδο παρατηρούνται μετακινήσεις πληθυσμού από τους δήμους της περιοχής μελέτης προς το δήμο Ιτέας για λόγους εκπαίδευσης, εργασίας, ιατρικής περίθαλψης και ψώνια. Επίσης ισχυρό κέντρο έλξης για τον πληθυσμό των δήμων του προγράμματος, αποτελεί η Λαμία κυρίως για

λόγους εκπαίδευσης, υπηρεσίες στον τομέα της υγείας, δημόσιες υπηρεσίες και διασκέδαση.

- Τέλος σε διαπεριφερειακό επίπεδο ο δήμος Ναυπάκτου (Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας) και η Αθήνα αποτελούν ισχυρά κέντρα για την περιοχή μελέτης. Ο πληθυσμός της περιοχής μελέτης μετακινείται προς τα δύο αυτά κέντρα κυρίως για εξυπηρετήσεις στην υγεία, για ψώνια και για εργασία.

Συνθετική Αξιολόγηση των Αναπτυξιακών Δυνατοτήτων

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε για τα σημαντικότερα προβλήματα και χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης, γίνεται η διάκριση της σε επιμέρους διαφοροποιημένες κοινωνικό-γεωγραφικές ζώνες καθώς και η οριοθέτηση περιοχών εξειδικευμένης ανάπτυξης από την άποψη της ύπαρξης ειδικών συνθηκών χωροταξικών, γεωλογικών, περιβαλλοντικών κ.α. Σ' ένα πρώτο επίπεδο αξιολογούνται και ιεραρχούνται οι νέοι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης της περιοχής μελέτης, ως προς 13 βασικές παραμέτρους:

- **Πληθυσμιακή δυναμική** ώστε να εντοπιστούν ζώνες που εμφανίζουν θετικές τάσεις ή φθίνουσα πορεία ως προς το πληθυσμιακό μέγεθος. Υπολογίζεται με βάση την μεταβολή πληθυσμού 1981 – 91.
- **Ποσοστό επί του συνολικού πληθυσμού του νομού**, ώστε να εντοπιστούν οι ζώνες όπου παρατηρείται έντονη χωρική συγκέντρωση πληθυσμού.
- **Δείκτης γήρανσης** με στόχο να διακριθούν οι ζώνες που εμφανίζουν ευνοϊκότερα χαρακτηριστικά ως προς την δυνατότητα ανανέωσης του πληθυσμού. Εκφράζεται σε εκατοστιαία αναλογία και αντιπροσωπεύει τον αριθμό των ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών που αντιστοιχούν σε 100 νεαρά άτομα από 0 έως 14 ετών.
- **Πυκνότητα πληθυσμού** χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με την ποσοστιαία συμμετοχή του πληθυσμού του νέου ΟΤΑ επί του συνόλου του νομού αλλά και τον επόμενο δείκτη της πληθυσμιακής διασποράς, ώστε να εκτιμηθούν η συνέχεια και συνεκτικότητα του οικιστικού δικτύου.
- **Απασχόληση στο Πρωτογενή Τομέα** ώστε να οριοθετηθούν οι ζώνες που επικρατούν οι δραστηριότητες του τομέα. Ως δείκτης επιλέγεται η

ποσοστιαία (%) συμμετοχή των απασχολούμενων στο πρωτογενή τομέα επί του συνόλου των απασχολούμενων στους νέους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

- **Ανεργία** ως δείκτης χρησιμοποιείται η ποσοστιαία (%) αναλογία των ανέργων επί του οικονομικά ενεργού πληθυσμού των νέων ΟΤΑ.
- **Οδικό δίκτυο** με στόχο την αξιολόγηση της κατάστασης του δικτύου και την προσπελασιμότητα της περιοχής μελέτης.
- **Οικιστική δυναμική** ώστε να προσδιορισθούν οι δυναμικοί πόλοι έλξης στην περιοχή μελέτης.
- **Κοινωνικές υποδομές** που αναφέρονται στην ύπαρξη νοσοκομείων και κέντρων υγείας-ιατρείων και στην ύπαρξη πολιτιστικών υποδομών.
- **Τουριστική υποδομή** που αφορά την ύπαρξη ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών κτιρίων στην περιοχή μελέτης.

Οι 55 νέοι ΟΤΑ βαθμολογούνται για κάθε μια από τις προαναφερόμενες μεταβλητές με ανιούσα βαθμολογία από 1 έως και 55 έτσι ώστε το άθροισμα των βαθμολογιών να παραμένει σταθερό και ίσο προς 1540.

Η παραπάνω συνθετική αξιολόγηση των ΟΤΑ που περιλαμβάνονται στην περιοχή μελέτης, απεικονίζεται και σε χάρτη. Στον ίδιο χάρτη και με βάση τις δυνατότητες του υφιστάμενου οδικού δικτύου, απεικονίζονται οι διασυνδέσεις των εδρών των ΟΤΑ, αξιολογημένες κατ' αναλογία με τους ΟΤΑ. Συμπληρωματικό στοιχείο, αλλά απαραίτητο για την αξιολόγηση της ικανότητας τουριστικών εξυπηρετήσεων, αποτελεί η απεικόνιση των ξενοδοχειακών κτιρίων ανά οικισμό, σε τέσσερις κατηγορίες αριθμητικού μεγέθους.

Σε σχέση με τα όρια της περιοχής μελέτης, η κατανομή των εδρών των ΟΤΑ που περιλαμβάνονται στο σύνολο ή κατά τμήμα της περιφέρειάς τους μέσα στην περιοχή, παρουσιάζει ανά νομό τα παρακάτω χαρακτηριστικά.

Ευρυτανία

Ο νομός εντάσσεται καθ'ολοκληρία στην περιοχή μελέτης και περιλαμβάνει ένα κέντρο Α΄ τάξης, το Καρπενήσι, 5 ΟΤΑ Γ΄ τάξης (στο τέλος της κατηγορίας) και 5 ΟΤΑ Δ΄ τάξης. Η κατανομή των εδρών των ΟΤΑ είναι ισόρροπη μέσα στην έκταση του νομού.

Οι ΟΤΑ συνδέονται ακτινικά με το Καρπενήσι, ενώ μεταξύ τους μόνο μέσω των ακτινικών οδικών αξόνων, που καθορίζονται από τη μορφολογία του εδάφους.

Η κατανομή της τουριστικής υποδομής παρουσιάζει πυκνότητα στις κεντρικές και νότιες περιοχές του νομού, που είναι πιο προσιτές γεωγραφικά, ενώ η χωροθέτηση εντοπίζεται σε οικισμούς ή θέσεις και εκτός έδρας ΟΤΑ (Βελούχι, Κορυσχάδες, Μικρό Χωριό, Νέο Μικρό Χωριό, Δόμνιστα).

Το Καρπενήσι και συνεκδοχικά ο νομός, έχει Α΄ βαθμού σύνδεση με τους όμορους νομούς, μόνο μέσω του άξονα Λαμία-Αργίνιο.

Φθιώτιδα

Το εντός ορίων περιοχής μελέτης τμήμα του νομού Φθιώτιδας, εκτείνεται στα βόρεια και δυτικά του νομού. Λόγω της μεγάλης έκτασης των ΟΤΑ, που αναπτύσσονται από τα ορεινά προς τα πεδινά, περιλαμβάνεται στα πλαίσια της μελέτης το μεγαλύτερο του νομού. Οι έδρες των ΟΤΑ χωροθετούνται, σχεδόν στο σύνολό τους, εκτός ή επί των ορίων της περιοχής, στην κοιλάδα του Σπερχειού και στις νότιες ημιορεινές περιοχές. Παράλληλα με την έλλειψη κέντρων στην υποπεριοχή μελέτης του νομού, παρατηρείται και έλλειψη τουριστικής υποδομής. Τα δύο αυτά στοιχεία καταδεικνύουν την αδυναμία των ορεινών περιοχών να στηρίζουν, με τις υπάρχουσες συνθήκες, τον προγραμματιζόμενο ορεινό τουρισμό.

Οι βασικές ακτινικές συνδέσεις των ΟΤΑ με τη Λαμία ακολουθούν τις κατευθύνσεις των κύριων οδικών αξόνων, Α-Δ και Β-Ν, που αποτελούν εθνικούς άξονες, καθιστώντας τη Λαμία κύριο συγκοινωνιακό κόμβο. Οι έδρες των ΟΤΑ συνδέονται άμεσα με τους μεγάλους άξονες, ενώ στερούνται μεταξύ

τους διασυνδέσεων. Στα νότια του νομού και βορείως του Παρνασσού, το δίκτυο των εδρών ΟΤΑ διασυνδέεται με το δίκτυο των νομών Βοιωτίας και Φωκίδας. Το γεγονός αυτό αποτελεί θετικό παράγοντα στη λειτουργία προγράμματος ορεινού τουρισμού.

Φωκίδα

Με εξαίρεση την Άμφισσα που κατατάσσεται στα κέντρα Α΄ τάξης, οι έδρες ΟΤΑ του νομού, που συμμετέχει σχεδόν καθολικά στην περιοχή μελέτης, κατατάσσονται στη Β΄ και Γ΄ τάξη. Το ήμισυ των εδρών ΟΤΑ χωροθετείται εντός των ορίων μελέτης στα ορεινά, ενώ οι υπόλοιπες στα παραθαλάσσια και πεδινά του νομού. Η τουριστική υποδομή χωροθετείται στους παραθαλάσσιους οικισμούς, σε ορεινούς (Λιδωρίκι, Κροκύλλειο), στην Άμφισσα και στον κατεξοχήν τουριστικό πόλο των Δελφών.

Το δίκτυο διασυνδέσεων είναι πυκνό και αποτελεί σύνθετο ιστό, σε σχέση με το δίκτυο των νομών Ευρυτανίας και Φθιώτιδας. Η Άμφισσα συνδέεται ακτινικά με τις έδρες ΟΤΑ και είναι κέντρο συγκοινωνιακού τοπικού επιπέδου, αφού βρίσκεται εκτός του κύριου άξονα που διέρχεται στα νότια του νομού με κατεύθυνση Α-Δ. Μέσω αυτού του νότιου άξονα ο νομός συνδέεται άμεσα με Ρίο-Αντίρριο και μέσω Βοιωτίας με την Αθήνα. Οι έδρες ΟΤΑ στα ανατολικά του νομού δημιουργούν δίκτυο σχέσεων με τους όμορους ΟΤΑ των νομών Φθιώτιδας και Βοιωτίας, με σημαντικότερο το δίπολο Δελφοί-Αράχοβα και τα κέντρα γύρω από τον Παρνασσό.

Βοιωτία

Οι έδρες ΟΤΑ που συμμετέχουν στην περιοχή μελέτης κατατάσσονται, εκτός από δύο, στην Α΄ και Β΄ τάξη. Η κατανομή τους μέσα στην υπο περιοχή μελέτης είναι ισόρροπη, ενώ οι έδρες ΟΤΑ χωροθετούνται, εκτός της Αράχοβας και του Κυριακίου, στα όρια ή εκτός ορίου της περιοχής. Η τουριστική υποδομή συγκεντρώνεται κυρίως στην Αράχοβα και στη Λιβαδειά.

Οι διασυνδέσεις των εδρών ΟΤΑ είναι ακτινικές με τοπικό κυκλοφοριακό κέντρο τη Λιβαδειά, ενώ οι μεταξύ τους συνδέσεις δεν είναι εφικτές. Τη μεγαλύτερη συγκοινωνιακή σημασία έχει ο άξονας Α-Δ, που συνδέει την υποπεριοχή με το σημαντικό δίτολο Δελφοί-Αράχοβα και Ρίο-Αντίρριο και ανατολικά με Θήβα και Αθήνα. Οι ορεινοί ΟΤΑ δημιουργούν δίκτυο διασυνδέσεων με τους όμορους ΟΤΑ των νομών Φθιώτιδας και Φωκίδας.

Εύβοια

Το τμήμα της περιοχής μελέτης στο νομό Εύβοιας είναι αποκομμένο από την ενιαία περιοχή των ορεινών όγκων της κεντρικής Στερεάς Ελλάδας. Οι έδρες ΟΤΑ που περιλαμβάνονται στην περιοχή μελέτης χωροθετούνται στα πεδινά, εκτός του ορίου περιοχής.

Οι διασυνδέσεις με τη Χαλκίδα είναι ακτινικές, ενώ οι μεταξύ των ΟΤΑ επαφές δεν ευνοούνται λόγω του ορεινού σχηματισμού της Δίρφης. Οι εξωτερικές διασυνδέσεις με την ΠΑΘΕ και τον νότιο άξονα της Στερεάς Ελλάδας, πραγματοποιούνται οδικά μέσω της γέφυρας του πορθμού του Ευρίπου.

Με βάση αυτούς τους πίνακες μπορούμε να αξιολογήσουμε τις αναπτυξιακές δυνατότητες των οικισμών και των ΟΤΑ, καθώς και τις ανάγκες τους σε υποδομές και ανωδομές, και, σε συνδυασμό με τους τουριστικούς πόρους που διαθέτει κάθε περιοχή, να συγκροτήσουμε το τουριστικό προϊόν. Εξετάζοντας και τις ανάγκες του δικτύου πολλαπλών διαδρόμων, μπορούμε να εντάξουμε συγκεκριμένους οικισμούς στη Ζώνη Β ή Α, και να προτείνουμε τα έργα και τον τύπο των παρεμβάσεων που είναι απαραίτητες ώστε να λειτουργήσουν οι οικισμοί ως χώροι διέλευσης και διαμονής επισκεπτών.

Αποτύπωση και Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης

Στη δεύτερη ενότητα της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης αναλύεται η οικονομική κατάσταση στην περιφέρεια. Η ανάλυση οργανώνεται σε θεματικές ενότητες και έχει στόχο να καταδείξει, μέσω συγκρίσεων, τις τάσεις που επικρατούν και την κατάσταση της οικονομίας των ορεινών όγκων. Αυτό

κρίθηκε αναγκαίο επειδή δεν είναι διαθέσιμα στοιχεία που αναφέρονται συγκεκριμένα στην οικονομία των ορεινών όγκων, και από το γεγονός της μη συμβατότητας των στοιχείων της Στατιστικής Υπηρεσίας σε διαφορετικά έτη. Έτσι η ανάλυση επικεντρώνεται σε θεματικές ενότητες όπως είναι οι παρατηρούμενες ενδοπεριφερειακές ανισότητες, η διαφοροποίηση και εμπορευματοποίηση της παραγωγής, η έκταση της οικιακής οικονομίας, που προσδιορίζουν τις ιδιαιτερότητες της ορεινής οικονομίας στην οποία εμφανίζονται φαινόμενα πολύ-απασχόλησης και υποαπασχόλησης, όχι μόνο ανεργίας με την κλασική έννοια το όρου, τα οποία μόνο έμμεσα είναι δυνατόν να διερευνηθούν εφόσον οι βασικές κατηγορίες των στατιστικών ερευνών αναφέρονται σε οικονομίες και κοινωνίες του αναπτυγμένου αστικού κυρίως τομέα. Οι ανισότητες και η αναπαραγωγή τους μας επιτρέπουν να διαπιστώσουμε τα αίτια που τις αναπαράγουν και να προτείνουμε μέτρα αναστροφής της φθίνουσας πορείας της οικονομίας των ορεινών κοινωνιών.

Η ανάλυση εστιάζεται σε θέματα όπως της υποαπασχόλησης και του εκκρηματισμού της οικονομίας, που δεν είναι βέβαια χαρακτηριστικά αναπτυγμένων μορφών αστικής οικονομίας αλλά χαρακτηριστικά οικονομιών που συνήθως συναντώνται σε απομακρυσμένες περιοχές, έμμεσα, αξιοποιώντας διαφορετικά στοιχεία. Το δηλωθέν εισόδημα και οι φορολογούμενοι ανά νοικοκυριό καθώς και οι καταβαλλόμενες επιδοτήσεις για αγροτικά προϊόντα χρησιμοποιούνται ως δείκτες ευρωστίας και διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας, όπως και η κατεύθυνση των επενδύσεων ως δείκτης εκσυγχρονισμού. Τα ακριβή απόλυτα μεγέθη δεν ενδιαφέρουν τόσο όσο ενδιαφέρει η κατανομή των επιδοτήσεων και ο αριθμός των διάφορων επιδοτήσεων. Δείκτες συγκεντροποίησης της παραγωγής χρησιμοποιήθηκαν, όπως ζώα ανά νοικοκυριό, για να καταδείξουν έμμεσα το εύρος της οικιακής οικονομίας.

Η οικονομική ανάλυση αναφέρεται πρώτα στις γενικές εξελίξεις της οικονομίας στην περιφέρεια, όπου γίνονται αναφορές στην εξέλιξη του ΑΕΠ, της απασχόλησης και της ανεργίας κατά τομέα της οικονομίας και το επίπεδο ευημερίας. Από την ανάλυση προκύπτει ότι το ΑΕΠ της περιφέρειας χαρακτηρίζεται από την ισόρροπη κατανομή του στους τρεις τομείς, τον

πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή, με μεγαλύτερη συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα στη σύνθεση του περιφερειακού ΑΕΠ. Αυτό οφείλεται βέβαια στην παρουσία σημαντικών βιομηχανικών μονάδων στην Βοιωτία κατά κύριο λόγο και στην Εύβοια κατά δεύτερο λόγο, αλλά και στον σημαντικό αριθμό μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στην Φθιώτιδα. Οφείλεται επίσης στην ευρωστία του πρωτογενούς τομέα στη Βοιωτία και την Φθιώτιδα, κάτι που φαίνεται όχι μόνο από το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ, αλλά και από την αυξανόμενη συμμετοχή του αγροτικού εισοδήματος στα δηλωθέντα στην Εφορία εισοδήματα.

Η ισόρροπη ανάπτυξη της περιφέρειας αποδίδεται στην εγγύτητά της στο Λεκανοπέδιο της Αττικής που παρέχει υπηρεσίες στους κατοίκους και αγορά για τα προϊόντα της περιφέρειας. Το πρότυπο της ανάπτυξης της περιφέρειας διαμορφώθηκε από τις διασυνδέσεις της οικονομίας της με την αγορά του Λεκανοπεδίου. Η περιφέρεια πέρασε μια έντονη οικονομική κρίση την περίοδο ανακατατάξεων και αναδιάρθρωσης της βιομηχανίας αλλά φαίνεται πως ξεπέρασε την κρίση, καθώς το βιομηχανικό προϊόν επανήλθε στα προ της κρίσης επίπεδα, ενώ βγήκαν ενισχυμένοι από τη κρίση ο πρωτογενής και ο τριτογενής τομέας.

Βέβαια, οι απώλειες σε θέσεις εργασίας και εισόδημα δεν αναπληρώθηκαν καθώς η παραγωγικότητα στον δευτερογενή τομέα είναι κατά πολύ υψηλότερη της παραγωγικότητας στους άλλους τομείς, και έτσι η συνολική παραγωγικότητα της οικονομίας μειώθηκε. Η αύξηση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα με την ταυτόχρονη μείωσή τους στον δευτερογενή, είχαν ως συνέπεια την απώλεια εισοδήματος.

Η μεταφορά θέσεων εργασίας από τον δευτερογενή στον τριτογενή τομέα που σημειώθηκε σε όλους τους νομούς αλλά περισσότερο στην Ευρυτανία την Εύβοια και την Φωκίδα, είχε ως συνέπεια την διεύρυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Η μεταποίηση, παρά το μικρό της μέγεθος, είχε σημαντικότερο ειδικό βάρος στην οικονομία των δύο ασθενέστερων νομών, της Ευρυτανίας και της Φωκίδας, από ότι στους οικονομικά ισχυρούς νομούς. Επί πλέον, οι οικονομικά ισχυροί νομοί διατήρησαν η και ενίσχυσαν την παραγωγή του πρωτογενούς τομέα, σε αντίθεση με την Ευρυτανία όπου η παραγωγή του πρωτογενούς τομέα σημείωσε σημαντική πτώση και στην

Φωκίδα μικρή άνοδο. Έτσι, στους νομούς στους οποίους ο τριτογενής τομέας σημείωσε σημαντική αύξηση, δηλαδή στην Ευρυτανία και την Φωκίδα, και στους οποίους η μεταβολή στο προϊόν του πρωτογενούς τομέα ήταν αρνητική η σχετικά μικρή, η αύξηση στο κατά κεφαλή ΑΕΠ ήταν αισθητά μικρότερη του μέσου της περιφέρειας. Η παραγωγικότητα, άρα και το κατά κεφαλή εισόδημα, δεν επηρεάστηκαν θετικά από την στροφή στον τριτογενή τομέα και την έξοδο από τον πρωτογενή τομέα. Η θετική σχέση που υφίσταται μεταξύ της ισχύος της μεταποίησης και του επιπέδου ευημερίας, καθώς και ο ρυθμός ανάκαμψης των οικονομιών των νομών μετά τις ανακατατάξεις της τελευταίας εικοσαετίας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η παρακμή της μεταποίησης στους νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας, έστω και στη μικρή κλίμακα που συναντάται, είχε σοβαρότερες συνέπειες στις μετέπειτα εξελίξεις της οικονομίας τους από ότι στους υπόλοιπους νομούς.

Το επίπεδο υποαπασχόλησης και πολύ-απασχόλησης στους νομούς Ευρυτανίας και Φωκίδας φαίνεται από την απόκλιση που παρατηρείται μεταξύ των νομών στο δηλωθέν εισόδημα ανά φορολογούμενο και της απόκλισης στο κατά κεφαλή εισόδημα. Το δηλωθέν εισόδημα ανά φορολογούμενο στο νομό Ευρυτανίας ήταν λιγότερο από το εισόδημα ανά φορολογούμενο στο νομό Βοιωτίας το 1996 κατά 365 χιλ. ενώ η απόκλιση στο κατά κεφαλή εισόδημα ήταν περισσότερο από ένα εκατομμύριο. Επίσης, οι φορολογούμενοι στο νομό Ευρυτανίας ανέρχονται στο 18,9% του συνολικού πληθυσμού και στο 52,1% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ στους τρεις οικονομικά ισχυρούς νομούς υπερβαίνουν το 30% και το 80% αντίστοιχα. Επί πλέον, ο αριθμός των φορολογουμένων ανά νοικοκυριό είναι 0,63 για την Ευρυτανία και 0,73 για την Φωκίδα ενώ στους υπόλοιπους νομούς υπερβαίνει την μονάδα.

Σχετικά με την εξέλιξη της απασχόλησης παρατηρείται ότι στους νομούς με σχετικά μικρό τομέα μεταποίησης οι απώλειες σε εργατικό δυναμικό προήλθαν από τον πρωτογενή τομέα. Οι εργαζόμενοι που αποχώρησαν δεν βρήκαν εναλλακτική απασχόληση στο νομό εφόσον η συνολική απασχόληση μειώθηκε αισθητά, κατά -24% στην Ευρυτανία, -12,6% στην Φωκίδα και -5,3% στην Φθιώτιδα. Αντίθετα, η απασχόληση αυξήθηκε στους νομούς Βοιωτίας και Εύβοιας. Στους τρεις πρώτους νομούς, η αναδιάρθρωση στην απασχόληση συνοδεύτηκε με μείωση της συνολικής απασχόλησης και οποιαδήποτε αύξηση

στην παραγωγικότητα συνοδεύτηκε με απώλειες σε παραγόμενη αξία. Στην Ευρυτανία εγκαταλείφθηκαν αγροτικές εκμεταλλεύσεις και δεν απεχώρησε μόνο πλεονάζον εργατικό δυναμικό από οικογενειακές εκμεταλλεύσεις.

Η τουριστική ανάπτυξη στην περιφέρεια σημειώθηκε κατά την περίοδο 1975-1985 και συνεχίστηκε με χαμηλότερους ρυθμούς έως το 1990. Ο αριθμός των κλινών αυξήθηκε κατά 160% από το 1975 έως το 1990, από 10.485 σε 26.139 και οι συνολικές αφίξεις ήταν 484.534 το 1975 και 576.502 το 1990. Μετά το 1990 οι αφίξεις σημείωσαν πτώση της τάξης του 35% ενώ ο αριθμός των κλινών παραμένει ουσιαστικά ο ίδιος. Μόνη εξαίρεση στη γενικότερη πτώση της τουριστικής κίνησης είναι η Ευρυτανία στην οποία οι διανυκτερεύσεις σημείωσαν αύξηση της τάξης του 25%. Επειδή η Ευρυτανία προσφέρει αποκλειστικά ορεινό τουρισμό, αποτελεί ένδειξη της διαφοροποίησης των προτιμήσεων των τουριστών, και των προοπτικών του ορεινού τουρισμού τον οποίο μπορούν να προσφέρουν και οι υπόλοιποι ορεινοί όγκοι της περιφέρειας.

Στη συνέχεια η ανάλυση εστιάζεται στα χαρακτηριστικά των τομέων της οικονομίας της περιφέρειας. Από τα στοιχεία που αναλύονται σχετικά με την κατάσταση του αγροτικού τομέα, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία της ηλικιακής σύνθεσης των απασχολουμένων στην γεωργία, όπου φαίνεται ότι την τελευταία δεκαετία οι αγρότες κάτω των 45 ετών μειώθηκαν κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες. Σε ότι αφορά στο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, κυμαίνεται από 13,6 στρέμματα ανά εκμετάλλευση στην Ευρυτανία στα 55,1 στρέμματα στη Βοιωτία. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις μειώθηκαν κατά -7,8% στη Φωκίδα και -4,6% στη Ευρυτανία, αυξήθηκαν κατά 3,1% στη Φθιώτιδα και παρέμειναν ουσιαστικά σταθερές στην Εύβοια και την Βοιωτία. Ο ρυθμός αύξησης των αρδευόμενων εκτάσεων εντάθηκε την τετραετία 1992-1996. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στη Βοιωτία, 49,6%, ενώ μείωση κατά -1,5% σημειώθηκε στην Ευρυτανία και μεγάλη μείωση κατά -33% στην Φωκίδα. Οι νομοί Εύβοιας και Φθιώτιδας κινήθηκαν σε ικανοποιητικά επίπεδα, 35% και 32% αντίστοιχα.

Από τους δείκτες συγκεντροποίησης της ζωικής παραγωγής, προκύπτει ότι οι νομοί με ισχυρό πρωτογενή τομέα, όπως η Βοιωτία και η Εύβοια επιδεικνύουν μεγάλες μονάδες παραγωγής σε χοιροστάσια, βουστάσια και ορνιθοτροφεία,

ενώ αντίθετα ο νομός Ευρυτανίας και σε μικρότερη κλίμακα ο νομός Φωκίδας χαρακτηρίζεται από ουσιαστικά οικιακή οικονομία στην εκτροφή βοοειδών, χοίρων και πουλερικών. Η παραγωγή στους νομούς με ισχυρό γεωργικό τομέα στράφηκε σε βιομηχανικά προϊόντα όπως βαμβάκι, βιομηχανική τομάτα και καπνά. Στους υπόλοιπους παρέμεινε στα προηγούμενα πρότυπα, με διακυμάνσεις που πιθανά οφείλονται σε συγκυριακές καταστάσεις και δεν δείχνουν στροφή σε νέες εναλλακτικές καλλιέργειες.

Το επενδυτικό ενδιαφέρον στον πρωτογενή τομέα είναι ανύπαρκτο στην Ευρυτανία, εξαιρετικά μειωμένο στην Φωκίδα και ζωηρό στους υπόλοιπους νομούς. Οι επενδύσεις στρέφονται σε σύγχρονες μονάδες, χοιροστάσια, βουστάσια και ιχθυοτροφεία, και δείχνουν την τάση εκσυγχρονισμού του αγροτικού τομέα. Από την ανάλυση των δανείων που χορηγεί η ΑΤΕ προκύπτει ότι τα τραπεζικά δάνεια χρησιμοποιούνται για την αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού, την εξαγορά κτημάτων, την στέγαση και την αλιεία. Δεν συνάπτονται σχεδόν καθόλου δάνεια για την αμπελοργία και την δενδροκομία. Οι τάσεις, όπως καταγράφονται από την επενδυτική δραστηριότητα δείχνουν σημαντική στροφή στον εκσυγχρονισμό της παραγωγής και ουσιαστικά στασιμότητα στους παραδοσιακούς κλάδους της γεωργίας.

Εξετάζοντας συνολικά το πρόγραμμα επενδύσεων στην περιφέρεια, παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει καθόλου ενδιαφέρον από ιδιώτες για επενδύσεις στον αγροτικό τομέα στην Ευρυτανία, και ελάχιστο στην Φωκίδα. Αντίθετα, υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον για επενδύσεις στον Δευτερογενή τομέα στο νομό Φθιώτιδας, που φαίνεται και από τον πίνακα στον οποίο παρουσιάζονται οι επενδύσεις του προγράμματος στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων. Οι επενδύσεις στο Δευτερογενή τομέα στο νομό Φθιώτιδας ανέρχονται στο 35,4% του συνόλου της περιφέρειας, ενώ για την Ευρυτανία ανέρχονται στο 2,9% και για την Φωκίδα στο 6,1%. Στη Φθιώτιδα οι επενδύσεις του Ν.1892/90 κατά κεφαλή ανέρχονται στις 346,8 χιλ. δραχμές, στη Βοιωτία στις 334,5, στην Ευρυτανία 201,6, στην Εύβοια 232,8 και στην Φωκίδα 232,6 χιλ. δραχμές. Κρίνοντας από την κατανομή και το ύψος των επενδύσεων, φαίνεται πως στους νομούς Εύβοιας, Φωκίδας, και κατά κύριο λόγο της Ευρυτανίας, οι επενδύσεις κατευθύνονται στον τουρισμό. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την Εύβοια επειδή ο κλάδος της μεταποίησης δεν ανέκαμψε όπως στη Βοιωτία, και ο τουριστικός κλάδος στον οποίο ο νομός διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα αποτελεί αναπτυξιακή προοπτική.

Πίνακας

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ Ν.1982 /90					
	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τουρισμός	% Συνόλου Περιφέρειας	Κατά Κεφαλή (χιλ.)
Βοιωτίας	7,7%	91.3%	1.06%	26.74%	334.5
Εύβοιας	8,4%	75.2%	16.4%	27.4%	232.8
Ευρυτανίας	0	35.9%	64.1%	2.9%	201.6
Φθιώτιδας	3,4%	93.9%	2.7%	35.4%	346.8
Φωκίδας	0.5%	64.9%	35.1%	6.1%	232.6

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

3.2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στους Άξονες Προτεραιότητας του Π.Ε.Π. Στερεάς Ελλάδας, υπάρχουν μέτρα, μέσα από τα οποία μπορούν να υλοποιηθούν οι στόχοι για την ανάπτυξη των ορεινών όγκων της περιοχής.

Τα μέτρα αυτά είναι:

-Μέτρο 1.9 Ανακαίνιση χωριών.

Στόχος του μέτρου είναι η ανάπτυξη του αγροτικού – ορεινού χώρου, η διατήρηση, προβολή και ανάδειξη του παραδοσιακού χαρακτήρα των ορεινών περιοχών, της πολιτιστικής κληρονομιάς αυτών και η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους.

-Μέτρο 1.10 Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων.

Στόχος του μέτρου είναι η ενθάρρυνση βιοτεχνικών και τουριστικών δραστηριοτήτων εκτός σχεδίων βελτίωσης που προωθούν την πολυαπασχόληση στην ύπαιθρο, με την ανάπτυξη του αγροτουρισμού, δράσεων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ενίσχυση βιοτεχνικών ή χειροτεχνικών μονάδων.

-Μέτρο 1.11 Άρση της απομόνωσης των ορεινών περιοχών.

Στόχος του μέτρου είναι η άρση της απομόνωσης των ορεινών περιοχών. Ειδικότερα η βελτίωση της προσβασιμότητας στις ορεινές περιοχές και στις τουριστικές ζώνες, η βελτίωση και η επέκταση του επαρχιακού και του τοπικού οδικού δικτύου, η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής της Περιφέρειας.

-Μέτρο 5.2 Υπηρεσίες φροντίδας για την προώθηση των ίσων ευκαιριών.

Στόχος του μέτρου είναι η διευκόλυνση της απεμπλοκής της γυναίκας από τα καθήκοντα αυτά και η προώθησή τους και η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητάς της.

-Μέτρο 5.3 Τοπικές Πρωτοβουλίες Απασχόλησης

Στόχος του μέτρου είναι οι εξειδικευμένες παρεμβάσεις σε ευρύτερες περιοχές που αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα ανεργίας με την προώθηση τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης με στόχο την προώθηση της τοπικής απασχόλησης και την βελτίωση της απασχολησιμότητας.

3.3. ΠΛΑΙΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΓΕΝΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΓΚΩΝ.

Η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να αποτελέσει το μοχλό για την αναστροφή της φθίνουσας πορείας της οικονομίας των ορεινών όγκων επειδή, ως σύνθετη παραγωγική διαδικασία δημιουργεί ποικιλία σε θέσεις απασχόλησης που ικανοποιούν τις απαιτήσεις των νέων για επαγγελματική σταδιοδρομία.

Επί πλέον εκμεταλλεύεται φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους οι οποίοι με σωστή διαχείριση, στα πλαίσια της αειφορικότητας, είναι ανανεώσιμοι και για τους οποίους σημειώνεται αυξανόμενη ζήτηση από τους κατοίκους των αστικών κέντρων. Αποτελεί έτσι το κυριότερο στοιχείο, όχι βέβαια το μοναδικό, της στρατηγικής για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών όγκων.

Το πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης, μεταξύ άλλων, προϋποθέτει:

Τη συμπλήρωση και δημιουργία νέων υποδομών, και τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής.

- Την κινητοποίηση των τοπικών φορέων
- Την κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα και των κατοίκων των ορεινών όγκων. Επισημαίνεται ότι προτεραιότητα έχουν οι δράσεις που προσελκύουν ιδιωτικές επενδύσεις.
- Τη δημιουργία νέων μορφών απασχόλησης.
- Την ανάπτυξη παράλληλων προς τον τουρισμό δραστηριοτήτων.
- Την ενίσχυση της παραδοσιακής οικονομίας καθώς αυξάνεται η ζήτηση για τοπικά προϊόντα από τους επισκέπτες.

Το πλαίσιο ολοκληρωμένης ανάπτυξης των ορεινών όγκων, με μοχλό την τουριστική ανάπτυξη, περιλαμβάνει:

- Την τουριστική ανάπτυξη (προϊόν, υποδομές, ανωδομές)
- Την ανάπτυξη της βιοτεχνίας και οικοτεχνίας που συμπληρώνουν το τουριστικό προϊόν.
- Την οικιστική ανάπτυξη (αρχιτεκτονικά πρότυπα, προδιαγραφές, ανάπτυξη ημιαστικών κέντρων)
- Την ενίσχυση της παραδοσιακής γεωργίας και κτηνοτροφίας.
- Την κατάρτιση των κατοίκων σε νέα επαγγέλματα.
- Την αποτύπωση, υποστήριξη και προβολή της περιοχής

Η επίτευξη του στόχου της ολοκληρωμένης ανάπτυξης προϋποθέτει επενδύσεις σημαντικού ύψους από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, των οποίων η συνεργασία είναι απαραίτητη και οι ρόλοι τους διακριτοί.

Η επιτυχία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη δημιουργία κατάλληλου επενδυτικού κλίματος, το οποίο είναι ευθύνη του δημόσιου τομέα, και που για να επιτευχθεί, πρέπει να δημιουργηθούν:

- Σαφώς προσδιορισμένο και διασαφηνισμένο θεσμικό πλαίσιο.
- Πρόγραμμα ανάπτυξης των υποδομών, προσαρμοσμένων στον στόχο της τουριστικής ανάπτυξης και στην προσέλκυση επενδύσεων.
- Πρόγραμμα επενδύσεων και διασαφήνιση του ρόλου του δημόσιου τομέα.
- Το πλαίσιο των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα, και διασαφήνιση του ρόλου του σε σχέση με το ρόλο του δημόσιου τομέα.

Στην κατηγορία του θεσμικού πλαισίου περιλαμβάνεται πρώτα από όλα η δημιουργία φορέα υλοποίησης του σχεδίου ανάπτυξης. Η συμβολή της Νομαρχιακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η συμμετοχή των κατοίκων και τοπικών φορέων κρίνεται απαραίτητη. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται επίσης απαραίτητες διοικητικές ρυθμίσεις, σαφείς κανόνες που διέπουν τη χρήση και πρόσβαση στους τουριστικούς πόρους από ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς και την τοπική αυτοδιοίκηση, και ταυτόχρονα λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος από την αυξημένη οικονομική δραστηριότητα.

Τα μέτρα θεσμικού χαρακτήρα και νομοθετικών και διοικητικών ρυθμίσεων, για να επιτευχθεί ο στόχος της οικονομικής ανάπτυξης των ορεινών όγκων αλλά και να διασφαλιστεί η προστασία του περιβάλλοντος αφορούν, επί πλέον:

- Στις χρήσεις γης
- Στην πρόσβαση, και προστασία, στους Εθνικούς Δρυμούς.
- Στην πρόσβαση στις λίμνες και τους άλλους υδάτινους πόρους.
- Στις προδιαγραφές προστασίας του εύθραυστου περιβάλλοντος των ορεινών όγκων.
- Στην πολιτική οικιστικής ανάπτυξης, ειδικά σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές και περιοχές κοντά σε αρχαιολογικούς χώρους.
- Στη δέσμη κινήτρων για ιδιώτες επενδυτές.

Η περιοχή δράσης στην οποία θα κατευθυνθούν οι δημόσιες επενδύσεις, και κατ' επέκταση θα προσδιοριστεί και οριοθετηθεί ο ρόλος του δημοσίου αλλά και του ιδιωτικού τομέα, είναι:

- η βελτίωση των υποδομών στους ορεινούς όγκους στα πλαίσια του συγκεκριμένου σχεδίου ανάπτυξης.
- η αναβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών από το κράτος, όπως υπηρεσιών υγείας και παιδείας, αλλά και από τις ΔΕΚΟ από τις οποίες θα απαιτηθούν επενδύσεις στις επικοινωνίες, παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, μεταφορές, κλπ.
- η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου (human capital) με την κατάλληλη κατάρτιση στελεχών που θα υλοποιήσουν τις επί μέρους πολιτικές και θα αναλάβουν στο τοπικό επίπεδο το βάρος της ανάπτυξης.
- η πολιτιστική ανάπτυξη και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων
- η θεσμοθέτηση δέσμης κινήτρων για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων και την ανάπλαση των οικισμών από τους κατοίκους τους.

Η δέσμη των κινήτρων αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη των ορεινών όγκων. Τα κίνητρα συμπληρώνουν το θεσμικό πλαίσιο, τις δράσεις και τις επενδύσεις του δημοσίου τομέα αναφορικά με τη δημιουργία ευνοϊκού επενδυτικού κλίματος, και έχουν ως στόχο να εξισώσουν την απόδοση επενδυμένων κεφαλαίων ώστε να επιτύχουν την προσέλκυση μεγάλων, αλλά

και μικρών γηγενών, επενδυτών που θα αναβαθμίσουν τους οικισμούς, θα αναλάβουν την εγκατάσταση νέων τουριστικών μονάδων η τον εκσυγχρονισμό παλαιών, και θα εμπλουτίσουν το τουριστικό προϊόν.

Τα κίνητρα, επί πλέον του τουριστικού τομέα, πρέπει να απευθύνονται και στους άλλους τομείς της οικονομίας για να επιτύχουν:

- την ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας και κτηνοτροφίας.
- την ενίσχυση της οικοτεχνίας, της παραδοσιακής, αλλά και της φιλικής προς το περιβάλλον, σύγχρονης βιοτεχνίας.
- Την μετεγκατάσταση σύγχρονων, «καθαρών» βιοτεχνικών μονάδων από αστικά κέντρα σε ορεινές περιοχές.
- Την τυποποίηση, προβολή και προώθηση των τοπικών προϊόντων στα πλαίσια της στρατηγικής των μικρών αγορών.
- Την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, κτλ..
- Την οικιστική ανάπλαση, ειδικά των παραδοσιακών οικισμών, ώστε οι οικισμοί να αποκτήσουν τη μορφή και τον χαρακτήρα τουριστικών χωριών.

3.4. ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΕΙΝΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Οι ειδικές μορφές που σχετίζονται με τον ορεινό τουρισμό είναι οι ακόλουθες:

- Αγροτουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Τουρισμός Υγείας
- Ιαματικός τουρισμός
- Οικολογικός τουρισμός
- Τουρισμός στην ύπαιθρο
- Αθλητικός τουρισμός (ποδήλατο βουνού, ράφτινγκ, καγιάκ, ορειβασία, κτλ)
- Αθλητικός χειμερινός (χιονοδρομίες)
- Χειμερινός τουρισμός
- Εκπαιδευτικός τουρισμός,
- Κοινωνικός τουρισμός,

- Τουρισμός περιπέτειας,
- Θρησκευτικός τουρισμός,
- Αρχαιολογικός τουρισμός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.

Η περιοχή μελέτης είναι ο Δήμος Αγίου Γεωργίου του Νομού Φθιώτιδας, και παρουσιάζεται στον αντίστοιχο χάρτη του Παραρτήματος.

Στον Πίνακα 1 που παρουσιάζεται παρακάτω καταγράφονται τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου.

Πίνακας 1 : Πίνακας Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου Αγίου Γεωργίου Νομού Φθιώτιδας.

1. Δ.Δ. Αγίου Γεωργίου	7. Δ.Δ. Μεσαίας Κάψης
2. Δ.Δ. Βίτωλης	8. Δ.Δ. Νεοχωρίου Τυμφορηστού
3. Δ.Δ. Δικάστρου	9. Δ.Δ. Παλαιοκάστρου
4. Δ.Δ. Μαυρίλου	10. Δ.Δ. Περιβλέπτου
5. Δ.Δ. Μεγάλης Κάψης	11. Δ.Δ. Πιτσιωτών
6. Δ.Δ. Μερκάδας	12. Δ.Δ. Πτελέας

Ο Δήμος Αγίου Γεωργίου βρίσκεται στην Δυτική πλευρά του Νομού Φθιώτιδας. Ο δήμος Αγίου Γεωργίου συνορεύει ανατολικά με τον Δήμο Μακρακώμης, δυτικά του βρίσκεται η Κοινότητα Τυμφορηστού Φθιώτιδας, που είναι το τελευταίο χωριό του Νομού και που συνορεύει με τον Νομό Ευρυτανίας. Νοτιοδυτικά του βρίσκεται η περιοχή του Δήμου Σπερχειάδας του Νομού Φθιώτιδας και τέλος βορειοανατολικά του ο Δήμος συνορεύει με τα όρια του Νομού Καρδίτσας, χωρίς όμως να υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης μέσω κάποιου οδικού δικτύου. Τέλος ένα σημαντικό γεωγραφικό στοιχείο για την περιοχή είναι ο Σπερχειός ποταμός που διασχίζει την έδρα του ίδιου του Δήμου και κατ' επέκταση προς τα ανατολικά ολόκληρη την νότια πλευρά της περιοχής.

Σύμφωνα με το Ν. 2539/97 και το Πρόγραμμα 'Ι. Καποδίστριας', ο Δήμος αποτελείται από δώδεκα (12) Δημοτικά Διαμερίσματα. Είναι μικρά, χωρίς πολεοδομικό σχεδιασμό. Εκτός από τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Αγίου Γεωργίου, το Δ.Δ. Βίτωλης, το Δ.Δ. Νεοχωρακίου και το Δ.Δ. Πετέλας, που είναι πάνω στην επαρχιακή οδό Λαμίας – Καρπενησίου, τα υπόλοιπα Δημοτικά Διαμερίσματα έχουν μικρούς δρόμους, ορισμένους από αυτούς πλακόστρωτους, και τα σπίτια είναι τα περισσότερα πετρόκτιστα και κοντά μεταξύ τους, γεγονός που τα χαρακτηρίζει «παραδοσιακά» ελληνικά χωριά.

Η συνολική έκταση είναι 278 km² χιλιάδες στρέμματα, ενώ ο πληθυσμός ανέρχεται στους 3.278 κατοίκους (σύμφωνα με την απογραφή του 2001).

Τα σημαντικότερα αστικά κέντρα που βρίσκονται κοντά στο Δήμο είναι η Λαμία, που είναι και η πρωτεύουσα του Νομού Φθιώτιδας, και που αποτελεί τον διοικητικό κέντρο της Περιφέρειας της Στερεάς Ελλάδας, καθώς και το Καρπενήσι, που είναι η πρωτεύουσα του Νομού Ευρυτανίας.

Η περιοχή μελέτης είναι κατ' εξοχήν ορεινή. Σε συνολικό ποσοστό άνω του 50%, οι εκτάσεις της περιοχής μελέτης καλύπτονται από δάση, ένα μεγάλο επίσης μέρος είναι βοσκότοποι, γεγονός που δικαιολογεί την ενασχόληση πολλών κατοίκων με την κτηνοτροφία, και τέλος ένα ποσοστό, λίγο μεγαλύτερο του 10% της εκτάσεως, χρησιμοποιείται για γεωργική δραστηριότητα.

Είναι εύκολο λοιπόν, να συμπεράνει κανείς ότι η περιοχή μελέτης χαρακτηρίζεται από το υψηλό ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, με αποτέλεσμα την χαμηλή παραγωγικότητα ενός μεγάλου μέρους του εργατικού δυναμικού. Επίσης η ανεπάρκεια κοινωνικών υποδομών στις ορεινές περιοχές έχει ως συνέπεια την έλλειψη ποιότητας στην παροχή υπηρεσιών και συνεπώς το χαμηλό βιοτικό επίπεδο. Συνέπεια αυτών είναι η αποψίλωση του πληθυσμού, που αποτελεί ίσως το κυριότερο πρόβλημα της περιοχής. Οι νεότεροι κυρίως κάτοικοι, και ειδικά οι γυναίκες, αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το χωριό τους και να αναζητήσουν εργασία σε κάποιο αστικό

κέντρο. Έτσι παρατηρείται το φαινόμενο της συρρίκνωσης του πληθυσμού και της αρνητικής ηλικιακής διάρθρωσής του.

Ωστόσο εδώ θα πρέπει να τονιστεί, ότι όπως θα δούμε και σε παρακάτω κεφάλαιο, οι περιοχές του δήμου έχουν διατηρήσει μια κρίσιμη μάζα ανθρώπινου δυναμικού ικανού να υποστηρίξει αναπτυξιακές διαδικασίες και να αναλάβει αρχικές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

Το γεγονός αυτό κάνει πιο επιτακτική την ανάγκη για αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιοχής. Πραγματικά, η συνύπαρξη των μοναδικών οικοσυστημάτων και του πλούσιου περιβάλλοντος, και με τους παραδοσιακούς οικισμούς παρέχει τεράστιες ευκαιρίες για αξιοποίηση.

Οι κάτοικοι της ευρύτερης περιοχής του δήμου καταβάλουν ιδιαίτερες προσπάθειες προκειμένου να διατηρήσουν και να συνεχίσουν τις πολιτιστικές και πνευματικές τους παραδόσεις. Στην προσπάθεια αυτή συμβάλλουν και οι Σύλλογοι των δημοτικών διαμερισμάτων διοργανώνοντας διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Κύρια εκδήλωση παραμένει η διοργάνωση θρησκευτικών πανηγυριών, που διατηρούν ακόμη αρκετά από τα παραδοσιακά στοιχεία της περιοχής.

Μέσα από τα εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως αυτά σχετικά με τον αγροτουρισμό, έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια μερικές ελάχιστες προσπάθειες αξιοποίησης των ορεινών περιοχών. Θα πρέπει όμως να γίνει καλύτερη και σωστότερη διαχείριση αυτών των προγραμμάτων με σκοπό να αναπτυχθεί ο τουρισμός στην περιοχή, αναδεικνύοντας το φυσικό περιβάλλον που είναι και το μεγάλο πλεονέκτημα της περιοχής. Η δημιουργία υποδομών όπως ξενώνες, καταλύματα, περπατητά μονοπάτια κ.α. θα έχουν ως αποτέλεσμα την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την μείωση της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης στις νεότερες ηλικίες και η περιοχή θα παρουσιάσει εξέλιξη σε κοινωνικό αλλά και στον οικονομικό τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

5.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο πληθυσμός της περιοχής μελέτης ανέρχεται σε 3.278 άτομα (βάσει της απογράφης του 2001), αριθμός που αντιστοιχεί σε μόλις 1,8% του συνολικού πληθυσμού του Νομού Φθιώτιδας. Ο πληθυσμός του Δήμου Αγίου Γεωργίου με τα Δημοτικά Διαμερίσματά του φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 2 : Πραγματικός Πληθυσμός κατά Δημοτικά Διαμερίσματα.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
Δ.Δ. Αγίου Γεωργίου	921
Δ.Δ. Βίτωλης	336
Δ.Δ. Δικάστρου	310
Δ.Δ. Μαυρίλου	230
Δ.Δ. Μεγάλης Κάψης	199
Δ.Δ. Μερκάδας	363
Δ.Δ. Μεσαίας Κάψης	62
Δ.Δ. Νεοχωρίου Τυμφρηστού	113
Δ.Δ. Παλαιοκάστρου	169
Δ.Δ. Περιβλέπτου	72
Δ.Δ. Πιτσιωτών	158
Δ.Δ. Πτελέας	345

Αξίζει πάντως να σημειωθεί πως, καθώς οι απογραφές δεν ανταποκρίνονται στον πραγματικό πληθυσμό της περιοχής, ο εκτιμώμενος μόνιμος πληθυσμός της περιοχής μελέτης είναι αρκετά μικρότερος.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι στην περιοχή υπάρχουν χωριά τα οποία την χειμερινή περίοδο κατοικούνται από ελάχιστες οικογένειες. Ωστόσο κατά την διάρκεια των άλλων εποχών του έτους ο παραθεριστικός τουρισμός (από Μάιο έως και Οκτώβριο), από επισκέπτες που κατάγονται από την περιοχή και είναι ιδιοκτήτες κατοικιών στα συγκεκριμένα χωριά, έχει ως αποτέλεσμα την εποχιακή αύξηση του πληθυσμού σε επίπεδα ακόμη και πολλαπλάσια του απογραφέντος (ειδικά του μήνες Ιούλιο και Αύγουστο).

5.2. ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.

Στον ακόλουθο πίνακα αναφέρεται η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού της περιοχής μελέτης αμφοτέρων των φύλων, με βάση στοιχεία της ΕΣΥΕ από την απογραφή του 2001.

Πίνακας 3 : Μόνιμος πληθυσμός κατά φύλο και ηλικία.

ΗΛΙΚΙΕΣ	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80+	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ	175	189	261	311	333	630	181	2.080
ΑΡΡΕΝΕΣ	95	99	140	156	156	295	76	1.017
ΘΗΛΕΙΣ	83	90	121	155	177	335	105	1.063

Από τα δεδομένα της απογραφής του 2001 στον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού είναι άτομα ηλικίας 40 – 64 ετών και κυρίως 65 και κυρίως 65 ετών και άνω.

Πράγματι το ποσοστό του γεροντικού πληθυσμού (65 ετών και άνω) ανέρχεται στο 39% του πληθυσμού της περιοχής μελέτης. Για τους άνδρες το ποσοστό του γεροντικού πληθυσμού φτάνει στο 41,4% από το σύνολο του γυναικείου πληθυσμού.

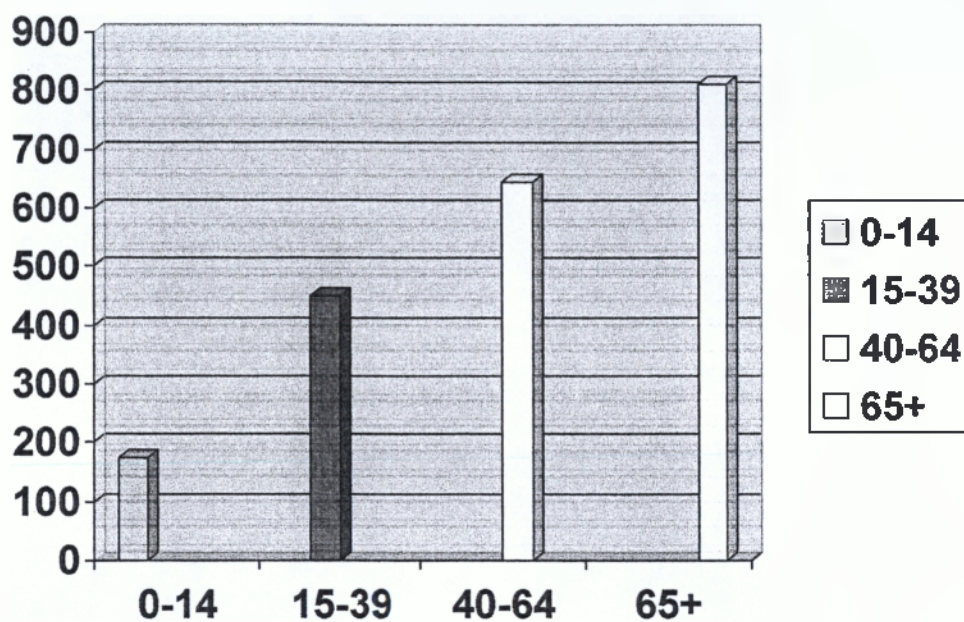
Το ποσοστό του νέου παραγωγικού πληθυσμού (15 – 39 ετών) είναι 21,6%, με το ποσοστό για τους άνδρες να είναι 23,5% και για τις γυναίκες να είναι ελαφρώς μικρότερο στο 19,8% του συνόλου του γυναικείου πληθυσμού.

Το ποσοστό του ώριμου παραγωγικού πληθυσμού (40 – 64 ετών) ανέρχεται στο 31%, με το ποσοστό στους άνδρες να είναι 30,5% και στις γυναίκες στο 31% του συνόλου του γυναικείου πληθυσμού.

Τέλος, ο παιδικός πληθυσμός (0 – 14 ετών) της περιοχής μελέτης ανέρχεται μόλις στο 8,4%, με τα αγόρια να αποτελούν το 9,5% του συνόλου του ανδρικού πληθυσμού και τα κορίτσια μόλις το 7,8 του συνόλου του γυναικείου πληθυσμού.

Οι λόγοι που οδηγούν στην ηλικιακή αυτή διάρθρωση του πληθυσμού της περιοχής, δηλαδή στην παρουσία μικρού ποσοστού νέων στις ορεινές αυτές περιοχές, είναι κυρίως η έλλειψη θέσεων εργασίας, η ανάγκη για καλύτερη εκπαίδευση και η αποφυγή της απομόνωσης, δεδομένου ότι κατά τους χειμερινούς μήνες η επικοινωνία είναι εξαιρετικά δύσκολη. Επιπλέον η υπάρχουσες υποδομές (περίθαλψη, εκπαίδευση, ψυχαγωγία κλπ.) δεν επαρκούν για την ικανοποιητική διαβίωση, ειδικά των νέων.

Διάγραμμα 2 : Πραγματική ηλικιακή διάρθρωση των μόνιμων κατοίκων της περιοχής.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μέθοδος συλλογής των δεδομένων¹ είναι η δομημένη συνέντευξη με ερωτηματολόγιο.

Το ερωτηματολόγιο είναι το βασικό μέσο επικοινωνίας ανάμεσα στον συνεντευκτή και τον ερωτώμενο σε μία δομημένη συνέντευξη

¹(Φίλιας Β., 2003)

Το γραπτό ερωτηματολόγιο είναι καλό για τομείς περιορισμένους, για απαντήσεις που δεν θέτουν διαφορούμενα ή πολύπλοκα προβλήματα συμπεριφοράς ή γνώσεων. Επίσης το ανώνυμο ερωτηματολόγιο καταργεί την ταραχή που προκαλεί η παρουσία του συνεντευκτή και ίσως να συμβάλει στην ειλικρίνεια του ερωτώμενου.

Η έρευνα διεξήχθη στον Δήμο Αγίου Γεωργίου Τυμφρηστού στο Νομό Φθιώτιδας, και συγκεκριμένα στο δημοτικό διαμέρισμα Αγίου Γεωργίου και στο δημοτικό διαμέρισμα Πτελέας την Τρίτη 25 Απριλίου 2006, σε δείγμα 40 ατόμων από 1.057 άτομα που είναι ο ενήλικος πληθυσμός του δήμου.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

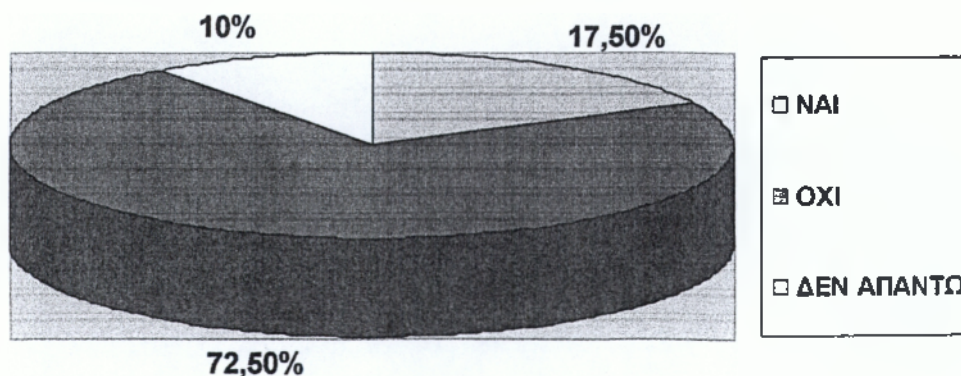
Αναλύοντας τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων της έρευνας μπορούμε να παραθέσουμε τα παρακάτω στοιχεία:

1. Στο σύνολο των 40 ερωτηθέντων οι 25 είναι άνδρες, (62,5%) και οι 15 είναι γυναίκες (37,5%).
2. Οι ηλικίες των ερωτηθέντων καταγράφονται στον παρακάτω πίνακα

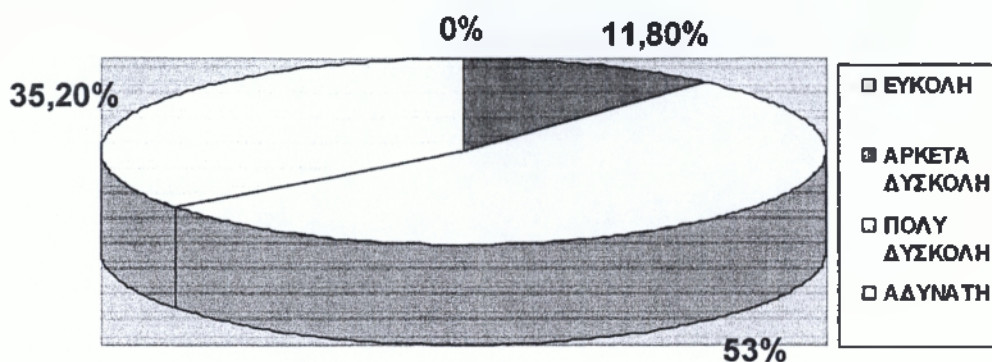
Ηλικίες	Άνδρες	Γυναίκες
18-25	2 (5%)	2 (5%)
26-35	6 (15%)	7 (17,5%)
36-50	12 (30%)	4 (10%)
51-65	3 (7,5%)	2 (5%)
66+	2 (5%)	

Εδώ πρέπει να αναφέρω πως οι ηλικίες, σε αναλογία με τα άτομα του πίνακα δεν είναι το αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού της περιοχής. Επιχείρησα να επιλέξω όσο το δυνατόν πιο νέους ανθρώπους, οικονομικά ενεργούς και ευαισθητοποιημένους ως προς τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.

3. Στην ερώτηση, στο αν το ετήσιο εισόδημα τους αρκεί για να καλύψουν τις ανάγκες τους, το 17,5% απάντησαν «ΝΑΙ» , το 72,5% απάντησαν «ΟΧΙ» και το υπόλοιπο 10% αρνήθηκαν να απαντήσουν.

4. Από τους ερωτηθέντες που ανήκουν στις ηλικιακές ομάδες 18-25 και 26-35, στο ερώτημα για το κατά πόσο είναι εύκολη η εύρεση εργασίας στην περιοχή, ένα ποσοστό 11,8% απάντησαν πως είναι «αρκετά δύσκολη», ένα ποσοστό 53% απάντησαν «πολύ δύσκολη» και το υπόλοιπο 35,2% απάντησαν «αδύνατη».

5. Στην ερώτηση, για ποιους λόγους θα αφήναν την περιοχή τους, οι απαντήσεις έχουν ως εξής:

Για δουλειά μόνο: 7,5%

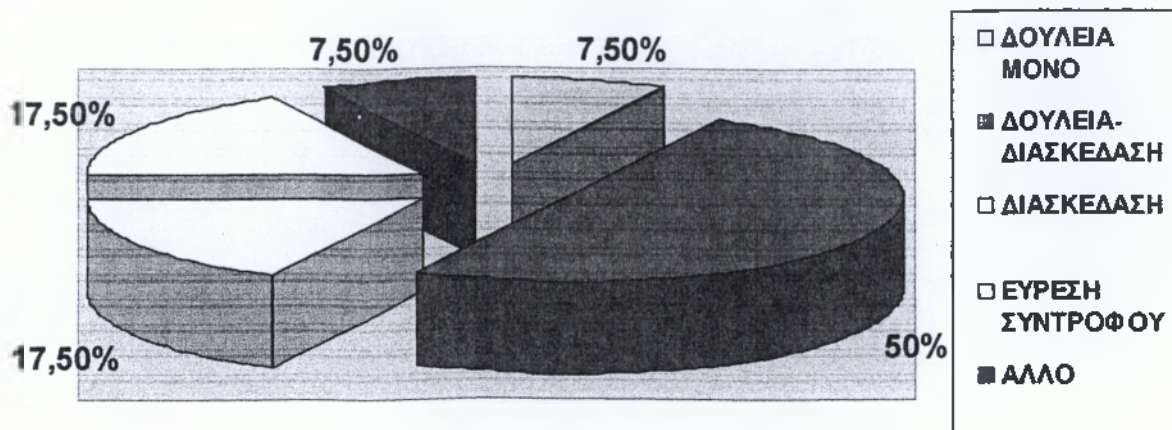
Για δουλειά και διασκέδαση: 50%

Για διασκέδαση: 17,5%

Για εύρεση συντρόφου: 17,5%

Άλλο: 7,5%

Εδώ να αναφέρω συγκεκριμένα πως από τις ερωτηθείσες γυναίκες οι 10 από τις 15 απάντησαν «για δουλειά και διασκέδαση, δύο από αυτές απάντησαν «για εύρεση συντρόφου» ενώ δόθηκε και μία απάντηση «άλλο» από μία γυναίκα άνω των 51 ετών και μπορεί να σημαίνει για λόγους υγείας.

6. Στην ερώτηση, σχετικά με ποιες από τις παρακάτω υποδομές πιστεύουν ότι υστερεί περισσότερο η ευρύτερη περιοχή του δήμου οι απαντήσεις έχουν ως εξής:

Στο οδικό δίκτυο: 0%

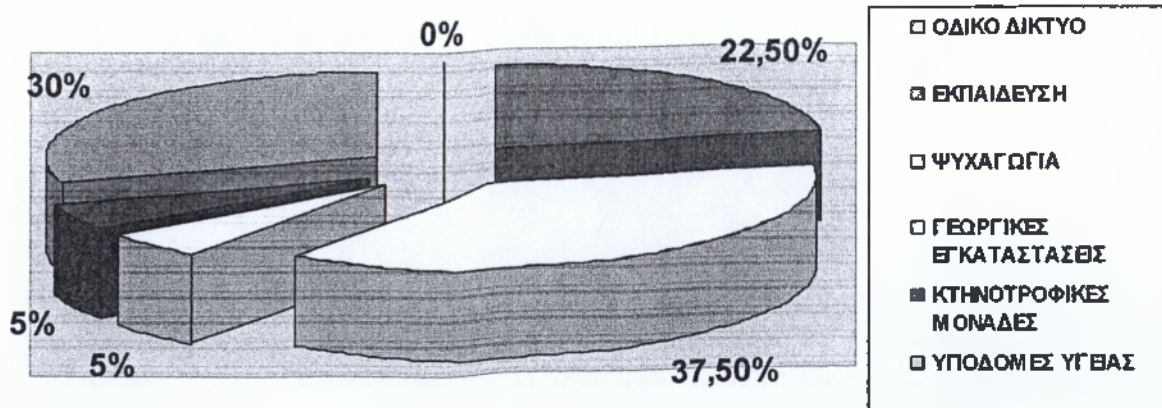
Στην εκπαίδευση: 22,5%

Στην ψυχαγωγία: 37,5%

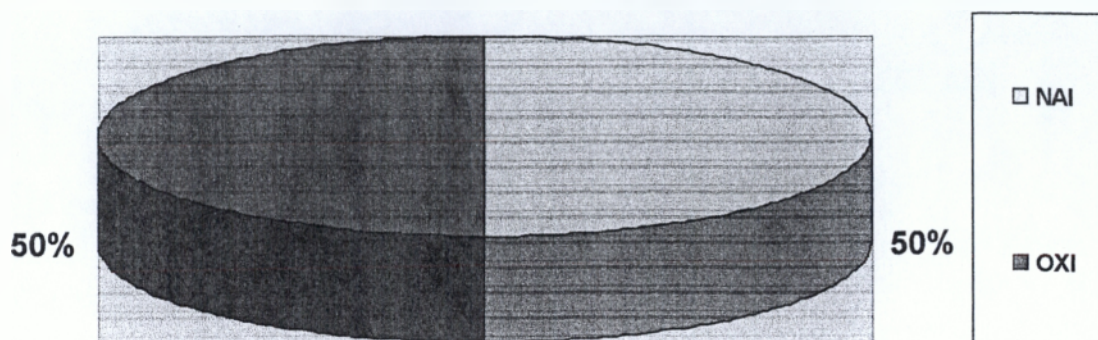
Σε γεωργικές εγκαταστάσεις: 5%

Σε κτηνοτροφικές μονάδες: 5%

Σε υποδομές υγείας: 30%

7. Στην ερώτηση για το αν υπάρχουν νέες γυναίκες στην περιοχή οι απαντήσεις είναι ακριβώς μοιρασμένες, 50% με το «ΝΑΙ» και 50% με το «ΟΧΙ», γεγονός που προκαλεί εντύπωση.

8. Στην ερώτηση όμως, στο κατά πόσο οι νέες γυναίκες της περιοχής είναι πρόθυμες να παντρευτούν και να ζήσουν στην περιοχή, οι απαντήσεις είναι διαφωτιστικές.

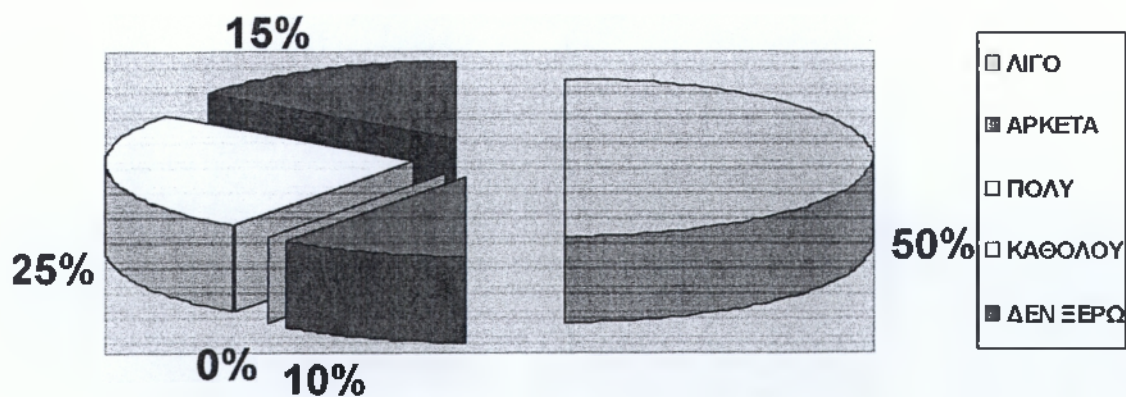
Λίγο: 50%

Αρκετά: 10%

Πολύ: 0%

Καθόλου: 25%

Δεν ξέρω: 15%

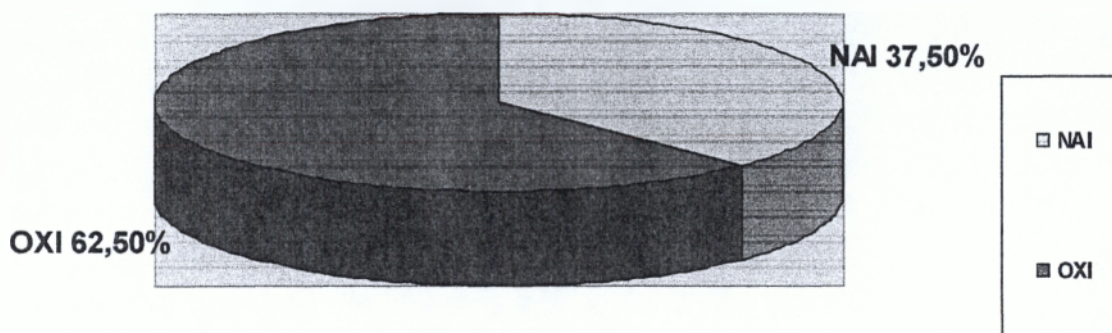

Εδώ αξίζει να σημειωθεί πως οι απαντήσεις των ερωτηθέντων νέων γυναικών είναι από «λίγο» έως «καθόλου».

9. Στην ερώτηση προς τους ανύπαντρους άνδρες, στο αν θα παντρευόντουσαν με κάποια αλλοδαπή που κατοικεί στην περιοχή, οι απαντήσεις είναι:

Ναι: 37.5%

Όχι: 62.5%

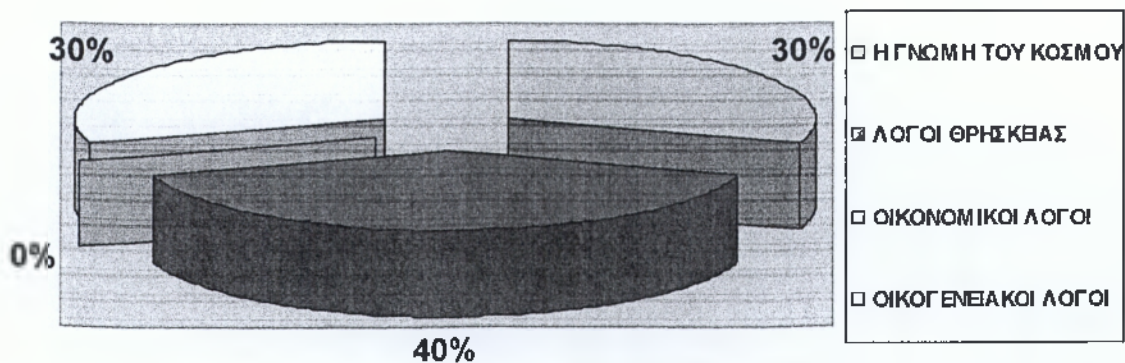
10. Για αυτούς που απάντησαν αρνητικά παραπάνω, στην ερώτηση στο τι θα τους εμπόδιζε οι απαντήσεις έχουν ως εξής:

Η γνώμη του κόσμου: 30%

Λόγοι θρησκείας: 40%

Οικονομικοί λόγοι: 0%

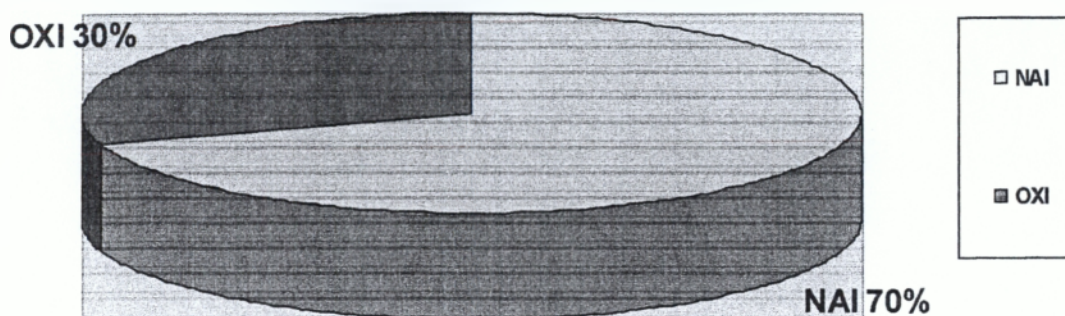
Οικογενειακοί λόγοι: 30%

11. Στην ερώτηση για το αν ο Δήμος Αγίου Γεωργίου θα μπορούσε να αποτελέσει 'κέντρο στήριξης' στον νομό Ευρυτανίας οι απαντήσεις έχουν ως εξής:

Ναι: 70%

Όχι: 30%

12. Στην ερώτηση στο αν η ευρύτερη περιοχή έχει έλλειψη από επενδύσεις για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας η απάντηση είναι σαφής με το «ΝΑΙ» να συγκεντρώνει το 100% των απαντήσεων.

13. Στην ερώτηση, στο τι θα πρότειναν ή τι θα θέλανε να γίνει στην περιοχή για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, σε ένα συγκεκριμένο φάσμα απαντήσεων δόθηκαν οι εξής απαντήσεις:

Υποδομές στην γεωργία και την κτηνοτροφία: 7,5%

Ξενώνες και καταλύματα: 15%

Υποδομές για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού: 37,5%

Παραδοσιακά καφενεία και βιοτεχνίες παρασκευής τοπικών προϊόντων: 32,5%

Τίποτα: 7,5%

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Παράγοντες όπως η υπογεννητικότητα, η θνησιμότητα και η μετανάστευση του ενεργού πληθυσμού έχουν μετατρέψει τις ορεινές περιοχές σε γεροντικές.
- Η όλο και διευρυνόμενη εσωτερική μετανάστευση έχει αρνητικές συνέπειες σε δημογραφικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.
- Η ανισορροπία πόλεις- υπαίθρου- ορεινών περιοχών, λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης, αποσπά τις παραγωγικές δυνάμεις από τις ευαίσθητες ορεινές περιοχές.
- Η ανεπάρκεια στις υποδομές εκπαίδευσης σε συνδυασμό με την επιθυμία για μόρφωση και επαγγελματική καταξίωση αποσπά τους νέους από τα χωριά προς τα πλησιέστερα αστικά κέντρα, και κυρίως τις γυναίκες.
- Η περιοχή χαρακτηρίζεται από το υψηλό ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα με αποτέλεσμα την χαμηλή παραγωγικότητα ενός μεγάλου μέρους του εργατικού δυναμικού.
- Η ανεπάρκεια κοινωνικών υποδομών στην περιοχή έχει ως συνέπεια την έλλειψη ποιότητας στην παροχή υπηρεσιών και συνεπώς το χαμηλό βιοτικό επίπεδο.
- Παρά το φαινόμενο της συρρίκνωσης του πληθυσμού και της αρνητικής ηλικιακής διάρθρωσής του, οι περιοχές του δήμου έχουν διατηρήσει μια κρίσιμη μάζα ανθρώπινου δυναμικού, ικανού να υποστηρίξει διαδικασίες και να αναλάβει αρχικές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.
- Η γεωγραφική θέση της περιοχής καθώς και ο φυσικός και πολιτιστικός της πλούτος αποτελούν το μεγάλο πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του τόπου.
- Αν ο γάμος και η δημιουργία οικογένειας δεν είναι πλέον ο πρωταρχικός σκοπός στη ζωή των νέων, η όποια επιθυμία για δημιουργία οικογένειας στις ορεινές περιοχές φαίνεται αδύνατη, αφού οι γυναίκες γίνονται όλο και πιο λίγες και δεν φαίνονται καθόλου πρόθυμες να παντρευτούν και να ζήσουν στην περιοχή.

- Η ιδέα του γάμου με κάποια αλλοδαπή φαίνεται να γίνεται ανάγκη, καθώς όλο και περισσότεροι άνδρες είναι πρόθυμοι να παντρευτούν με τις γυναίκες αυτές.
- Οι γάμοι αυτοί θα έχουν σοβαρές επιπτώσεις σε κοινωνικό επίπεδο, καθώς το πάντρεμα λαών και θρησκειών και ειδικά του χριστιανισμού και του μουσουλμανισμού θα προκαλέσουν τρομερές αλλοιώσεις σε θρησκευτικό και πολιτιστικό επίπεδο με μακροχρόνιο αποτέλεσμα τον «αφελληνισμό» αυτών των περιοχών.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- Πραγματική μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από την κεντρική εξουσία στους ΟΤΑ που έχουν σίγουρα καλύτερη γνώση των αναγκών και των προβλημάτων
- Ουσιαστικότερη πολιτική στον τομέα των επιδοτήσεων και στην χορήγηση επιχειρηματικών δανείων στους νέους των περιοχών αυτών.
- Θα πρέπει να γίνει καλύτερη και σωστότερη διαχείριση των εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων με σκοπό να αναπτυχθεί ο τουρισμός στην περιοχή, αναδεικνύοντας το φυσικό περιβάλλον που είναι και το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της περιοχής.
- Η δημιουργία υποδομών όπως ξενώνες, καταλύματα, περιπάτησα μονοπάτια κ.α. θα έχουν ως αποτέλεσμα την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την μείωση της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης στις νεότερες ηλικίες και η περιοχή θα παρουσιάσει εξέλιξη στον κοινωνικό αλλά και στον οικονομικό τομέα.
- Δημιουργία και επέκταση σε ήδη υπάρχουσες αλλά ανεπαρκείς υποδομές περίθαλψης, εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας κ.α., για την ικανοποιητική διαβίωση στην ευρύτερη περιοχή και ειδικότερα των νέων κατοίκων.
- Δυναμική παρέμβαση για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας με την δημιουργία βιοτεχνιών παρασκευής παραδοσιακών προϊόντων, παραδοσιακών καφενείων και συνεταιριστικών σχημάτων, που σκοπό θα έχουν την αύξηση του εισοδήματος στην περιοχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΟΤΖΑΜΑΝΗΣ Βύρων - ΠΑΠΠΑΣ Βασ. , «Οι χωρικές διαστάσεις των δημογραφικών φαινομένων», Αθήνα 1999.

ΚΥΡΙΑΖΗ Ελισάβετ, «Εσωτερική μετανάστευση και χώρος στην Ελλάδα» στο Κοτζαμάνης Β., - Παππάς Β. Οι χωρικές διαστάσεις των δημογραφικών φαινομένων Αθήνα 1999.

ΠΟΛΥΖΟΣ Νικ., «Δημογραφική πρόκληση», Έξαντας, Αθήνα 1981.

ΡΕΙΠΠΑΣ Παν., (1981), «Η μετανάστευση από τις αγροτικές και ημιαγροτικές περιοχές της Ελλάδας» στο Ν. Πολύζος, Δημογραφική πρόκληση, Έξαντας, Αθήνα.

ΦΙΛΙΑΣ Β., (2003), (Β΄ Έκδοση), Εισαγωγή στην μεθοδολογία και στις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών , Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg.

ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Φώτη, «Η προβληματική της ελληνικής κοινωνικής ασφαλίσεως», Εταιρία Δικαίου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Νοέμβριος 1980.

Γ.Γ. ΕΣΥΕ : Αποτελέσματα Απογραφών Πληθυσμού 1928 έως 2001.

Από ΙΝΤΕΡΝΕΤ : www.statistics.gr

www.stereaeellada.gr

www.fthiotida.gr

Ν. ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Ν. ΔΑΡ

Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

Ν. ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Ν. ΦΩΚΙΔΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥ Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ, ΔΙΕΞΑΓΟΥΜΕ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΘΕΜΑ : "Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΩΣΗ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΓΚΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ".

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΑΠΑΝΤΗΣΤΕ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ, ΣΗΜΕΙΩΝΟΝΤΑΣ ΜΕ "Χ" ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΣΑΣ.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΩΝΥΜΟ, ΓΙΑ ΑΥΤΟ ΑΠΑΝΤΗΣΤΕ ΜΕ ΕΙΛΙΚΡΥΝΕΙΑ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ.

1) Φύλο

Αρρεν Θήλυ

2) Ηλικία

18-25 26-35 36-50

51-65 66+

3) Το ετήσιο εισόδημά σας αρκεί για να καλύψετε τις ανάγκες σας;

Ναι Όχι Δεν απαντώ

4) Εάν ανήκετε στις ηλικιακές ομάδες 18-25 και 26-35, κατά πόσο είναι εύκολη η εύρεση εργασίας στην περιοχή;

Εύκολη Αρκετά Δύσκολη

Πολύ Δύσκολη Αδύνατη

5) Για ποιους λόγους θα αφήνατε τον τόπο σας για μια αστική πόλη;

Για δουλειά μόνο Για δουλειά & διασκέδαση

Για διασκέδαση Για εύρεση συντρόφου

Άλλο

6) Σε ποιες από τις παρακάτω υποδομές, πιστεύετε ότι υστερεί περισσότερο η ευρύτερη περιοχή του Δήμου;

- Στο οδικό δίκτυο Στην εκπαίδευση
- Στην ψυχαγωγία Σε γεωργικές εγκαταστάσεις
- Σε κτηνοτροφικές μονάδες Σε υποδομές υγείας

7) Υπάρχουν νέες γυναίκες στην περιοχή;

Ναί Όχι

8) Αν ναι, κατά πόσο είναι πρόθυμες να παντρευτούν και να ζήσουν εδώ;

Λίγο Αρκετά Πολύ

Καθόλου Δεν ξέρω

9) Εάν είστε ανύπαντρος άνδρας, θα παντρευόσαστε κάποια αλλοδαπή που κατοικεί στην περιοχή;

Ναι Όχι

10) Εάν όχι, τι θα σας εμπόδιζε;

Η γνώμη του κόσμου Λόγοι θρησκείας

Οικονομικοί λόγοι Οικογενειακοί λόγοι

11) Ο Δήμος Αγίου Γεωργίου λόγω της γεωγραφικής του θέσης αποτελεί "Πύλη Εισόδου" στην Ευρυτανία. Πιστεύετε πως θα μπορούσε να αποτελέσει και Κέντρο στήριξης σε αυτήν, δημιουργώντας τις κατάλληλες υποδομές;

Ναι Όχι

12) Η περιοχή σας έχει έλλειψη από επενδύσεις για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας;

Ναι Όχι

13) Αν ναι, τι θα προτείνατε ή τι θα θέλατε να γίνει στην περιοχή;
(Απαντήστε αναφορικά)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....